Izhaja vsak dan razen nedelj in praznikov.

Issued daily except Sundays and Holidays.

PROSVETA

GLASILO SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Uredniški in upravniški prostori: 2657 S. Lawndale Ave.

Office of Publication: 2657 South Lawndale Ave. Telephone, Rockwell 4904

LETO—YEAR XXIV. Cena Leta $6.00 | Entered as second-class matter January 22, 1918, at the post-office at Chicago, Illinois, under the Act of Congress of March 3, 1879. | Chicago, Ill., sobota, 10. januarja (January 10), 1931 | Subscription $6.00 Yearly | ŠTEV.—NUMBER 8

Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in section 1103, Act of Oct. 3, 1917, authorized on June 14, 1918.

Papež se zgraža nad seksualnimi razmerami

Izdal je encikliko, v kateri straši s srednjeveškim hudičem. Proti razporoki in porodni kontroli. Otrok mora živeti, čeprav mati umre!

Rim, 9. jan. — Papež Pij je včeraj objavil svojo, pred nekaj dnevi napovedano encikliko o zakonu moža in žene in spolnih problemih. Dokument, ki obsega 16,000 besed in je bil izdan v vseh svetovnih jezikih, je tipičen krik iz srednjega veka proti vsemu modernemu seksualnemu življenju.

Papež zahteva, da se predvsem katoličani drže naukov in dogem o spolni morali, katere je cerkev postavila pred 1500 leti. Vse stare doktrine, ki so jih razvili razni cerkveni filozofi v najtemnejših časih srednjega veka, morajo veljati še danes ne oziraje se na nove ekonomske in socialne razmere. Vse tiste doktrine so "božja zapoved"; vse, kar so si izmislili razni asketični perverzneži v srednjem veku, je "Bog zapovedal". Zakon moža in žene je od Boga in vsled tega se ne sme razdreti.

Porodna kontrola je "smrten greh" in aborcija ali sploditev je umor, pa čeprav ga izvrši zdravnik z namenom, da reši življenje materi. Papež pravi, naj zdravnik reši, če more, življenje obema, materi in otroku, ampak če ni drugače, naj umre mati in otrok naj živi (pri težkem porodu)!

Dalje pravi Pij v enciklíki, da je sterilizacija idiotov tudi "smrten greh". Papež obsoja oblasti, ki same sterilizirajo (narede nemožne za oplodítev) telesno in mentalno nesposobne, ker to je proti "božji postavi". Nalezljivo in neozdravljivo bolni ljudje morajo ploditi in roditi otroke, ki podedujejo bolezni in blaznost in to je Bog zapovedal!

Enciklika se glasi, da za ločitev zakona ne sme biti nobenega vzroka, tudi če eden zakoncev spolno občuje z drugo osebo. Za omejitev otrok tudi ne sme biti nobenega vzroka, čeprav je največja beda v družini. Otroci se morajo roditi! Kajti otroci so prvi in najvišji namen zakona. Drugi namen je lahko ljubezen in vsled tega Pij milostno dovoli zakoncem, da lahko imajo spolno razmerje tudi takrat, "kadar vedo, da ne bo otroka iz tega", ampak ne smejo storiti ničesar, kar bi jih zasiguralo k temu! (Lukenj za porodno kontrolo je torej dosti, samo naj vsakdo obdrži to zase!)

Papež obsoja razne nove forme zakona, poskusne in tovariške zakone, obsoja znanstvo evgenike, obsoja izobrazbo mladine z ozirom na spol, obsoja "nemoralno" umetnost, ki se razširja v tisku, drami, radiu, filmu, podobah itd. Zahteva, da mora biti žena možu pokorna — razen če je mož taka šlapa, da je nesposoben za vlado v hiši.

"Katoliška cerkev, kateri je Bog poveril obrambo integritete in čistosti morale, stoji pokonci sredi moralnih razvalin, ki jo obdajajo", je rečeno v enciklíki. V cerkvi sami pa ni vsekakor nikdar bilo in še danes ni nobenih razvalin! —

Einstein na radiu v četrtek

Pasadena, Cal. — Nemški učenjak Einstein bo prihodnji četrtek zvečer adresiral tukajšnji tehnološki zavod in njegov govor bo razširjen po radiu po vsej Ameriki. Einstein je prejel neštevilo vabil za govore v radio in sklenil je, da s tem govorom pokrije vse ponudbe.

Argentinija proti komunistom

Buenos Aires, 9. jan. — Listi poročajo, da je policija odkrila velike priprave za rdečo revolucijo, ki ima izbruhniti v Argentini proti koncu januarja. Več komunističnih voditeljev je bilo aretiranih.

Vesti o nadaljnjem uposlevanju delavcev

Petsto v Rock Islandu, 5400 v Clevelandu itd.

Chicago. — Nadaljnje vesti o uposlevanju delavcev so:

V Rock Islandu in Molinu, Ill., je bilo v četrtek uposlenih 500 mož v tovarnah za poljedelske stroje.

Vest iz Clevelanda se glasi, da je Sherwin-Williams Paint Co. tamkaj uposlila 5400 delavcev vseh šest dni v tednu.

Duplan Silk korporacija v Hazletonu, Pa., je naznanila, da obnovi obrat na temelju stare mezdne lestvice. Tovarna je počivala od 17. novembra vsled stavke proti znižanju mezde; 1600 delavcev je prizadetih.

Fordova tovarna v Glassmeru pri Pittsburghu obnovi delo prihodnji pondeljek po treh tednih suspenzije. V tovarni dela 800 mož.

Nezadostna odpomoč farmarjem

Predsednik Rdečega križa poklican na zaslišanje pred senatni komitej

Washington, D. C. — (FP) — Velika nezmožnost Ameriškega rdečega križa, ki vodi odpomočno akcijo v prid enemu milijonu farmarskih družin, ki trpijo pomanjkanje radi suše, je bila odkrita, ko je bil pozvan na zaslišanje pred senatni komitej John Barton Payne, načelnik te organizacije. Payne, ki je že star mož, je s svojimi izjavami pokazal, da ima zelo nejasne pojme o obsegu trpljenja farmarjev. Dejal je, da je Rdeči križ v prošlih šestih mesecih potrošil pol milijona dolarjev za podpore, ki so bile razdeljene med 250,000 farmarskih družin v šestnajstih državah, ki so bile najbolj prizadete radi suše. To pomeni, da je povprečno vsaka oseba prejela komaj dva dolarja podpore v šestih mesecih.

Kar je iznenadilo senatorje, je bila Paynova izjava, da bo Rdeči križ lahko mudil zadostno pomoč v prihodnjih mesecih. Ko je bil vprašan, če je organizacija podvzela korake za nasičevanje brezposelnih, je odgovoril, da ni v tem oziru storila še ničesar. Dejal je, da je brezposelnost problem, ki ga morajo rešiti industrijska mesta in dobrodelne organizacije. Rdeči križ je odgovoren za odpomočno delo samo med farmarji.

Senatorji so vzeli v obzir Paynovo starost in ga radi tega niso podvrgli križnemu izpraševanju. Toda dobili so vtis, da hoče Payne s svojimi izjavami zakriti veliko zanikrnost in nesposobnost svoje organizacije, ki ni bila niti pripravljena, da vstopi v akcijo, ko se je pojavila velika potreba in je grozil glad velikemu številu ameriških farmarjev in delavcev.

To zaslišanje pa je prineslo na dan še druge stvari. Dokazano je bilo, da je bila Hooverjeva izjava, "da je Rdeči križ zmožen prevzeti skrb za vse ljudi, ki so bili radi suše ali brezposelnosti izročeni pomanjkanju," navaden bluff, s katerim je skušal preslepiti ameriško ljudstvo. Hooverju je bilo že takrat znano, da Rdeči križ ne bo pomagal brezposelnim in da bo dal le par drobtin farmarjem, katerim je suša v prošlem poletju uničila poljske pridelke.

Dokaz, kako Rdeči križ skrbi za odpomoč farmarjem, je bil podan, ko so farmarji v Englandu, Ark., navalili na trgovine in vzeli živila s silo, ker niso mogli dobiti podpore ne od te organizacije ali od vlade.

Nevidna vlada gospodari v Ameriki

Industrijski magnati kontrolirajo administracijo

Washington, D. C. — (FP) — "Dvesto do tristo ljudi, ki kontrolirajo tri četrte narodnega bogastva, vladajo v kapitolu in vsi trije vladni departmenti — eksekutivni, justični in postavodajni — morajo plesati tako kot jim ti ljudje žvižgajo. To se bo nadaljevalo toliko časa, dokler bo ameriško ljudstvo mirno gledalo to početje". Tako je izjavil Benjamin C. Marsh, tajnik ljudske lobije.

"Washingtonska vlada je reprezentivna v smislu, da daje finančne nagrade ljudem, ki lastujejo narodno bogastvo in ne tistim, ki ga producirajo. Njen ustroj je tak, da bo nadaljevala s to tragedijo, dokler se ljudstvo ne zave svoje moči in zahteva delež bogastva, ki ga producira. Washington je dobro namazan in ne bo tako kmalu sprejel drastičnih metod, kakršnih se poslužuje Sovjetska unija, da izravna razredna nesoglasja. Sovjetske metode ne ugajajo ameriškim kapitalistom, zato je v teku preiskava komunističnih aktivnosti, ki jo vodi kongresnik Fish in katero zagovarja "father" Walsh, Matthew Woll in drugi pristaši reakcije.

"Zvezni senat je edini prostor v Washingtonu, kjer pošten človek lahko pove svoje mnenje in se mu ni treba bati, da bo poslan v zapor. Nižja zbornica kongresa je hlapčevska in pod popolno kontrolo diktatorjev Longwortha, Tilsona in Snella. Car Cannon je sicer mrtev, toda carizem še ni odpravljen."

ZAPOSLENOST PADLA V MASSACHUSETTSU

Prizadete so tri glavne industrije. Reducirane so bile tudi mezde

Boston, Mass.—(FP)—Zaposlenost v tekstilni, čevljarski, in kovinarski, ki so tri glavne industrije v državi Massachusetts, je padla za tri odstotke v mesecu decembru. Samo 55% zaposlenih delavcev dela poln čas. Tako poroča državni delavski department.

Povprečna tedenska plača čevljarskega delavca v decembru je znašala $22 na teden v primeru s $25 v istem mesecu prejšnjega leta. Slično so mezde padle med delavci v tekstilni in kovinarski industriji.

Čevljarska industrija v tej državi uposluje v normalnih časih 27,000 delavcev, poročilo državnega departmenta pa govori, da je bilo samo pet tisoč čevljarskih delavcev stalno uposlenih v mesecu decembru, sedem tisoč jih je delalo polovični čas, več kot deset tisoč pa je bilo brezposelnih.

Delodajalci ne marajo skrajšati delovnih ur

New York.—Employers Printers asociacija je raje privolila v povišek $1 na teden tiskarjem, kot da bi začela s stopnjevalno redukcijo delovnih ur iz 44 na 40 ur na teden. Po pogodbi, ki je bila sprejeta pred par meseci, je stopila višja mezda v veljavo 1. januarja.

Spet ena katoliška cerkev zgorela

Chicago. — V petek zjutraj je požar uničil italijansko katoliško cerkev St. Marie Adolorata, 901 W. Grand Ave., Vsa notranjščina je zgorela, tudi posode s "svetimi hostijami", le gole stene so ostale. Gasilci so komaj oteli zraven stoječi farovž. Škoda se ceni na $125,000. Cerkev je stala 50 let. Ogenj je nastal v kleti vsled preveč zakurjene peči.

DELAVSKO ZAKONODAJSTVO V PENNSYLVANIJI

Socialistična poslanca objavila program, ki ga bosta predložila v državni legislaturi

Reading, Pa.—(FP) — Lillith Wilson in Darlington Hoopes, ki sta bila v prošlih volitvah izvoljena v državno zbornico, sta objavila program delavskega zakonodajstva, ki uključuje državno zavarovanje zoper brezposelnost, starostno pokojnino, odpravo državnih kozakov in druge načrte za protekcijo delavstva.

Predloga za zavarovanje proti brezposelnosti je ena najboljših od vseh, ki so bile doslej predložene državnim legislaturam. Vsebuje zahtevo, da delodajalci prispevajo polovico denarja v zadevni sklad, drugo polovico pa država, ki naj v to svrho obdavči vse osebe, ki imajo letno več kot pettisoč dolarjev dohodkov.

Druga predloga zahteva odpravo zloglasne železarske in premogovniške policije. Governer Pinchot je v volilni kampanji obljuboval, da bo gledal, da se kozaki odpravijo, če ga bodo pri tem podpirali člani legislature. Socialistična poslanca zagovarjata načrt, da governer kontrolira imenovanja okrajnih šerifov, da morajo bivati v okraju najmanj leto dni, predno so lahko imenovani za šerife in da ne more biti nobena oseba imenovana v ta urad, ki je bila kaznovana zaradi težjega zločina. Star običaj v Pennsylvaniji je bil, da so v krajih, ki so pod kontrolo premogovniških družb, bili imenovani za šerife osebe, ki so v stavkah služile kompanijam za pobojnike.

Civilne svobodščine bodo protektirane, če bo sprejeta predloga za odpravo Flynnovega zakona proti vstajam, ki je bil sprejet l. 1919. Radi kršenja tega zakona so bili v prošlem letu obsojeni trije komunisti na pet let zapora vsak. Potem so še druge predloge proti injunkcijam, ki jih izdajajo sodniki proti delavskim unijam v industrijskih sporih; za protekcijo svobode govora, predloga, ki je zelo potrebna, da se ohrani svoboda govora in zborovanja v jeklarskih in premogovniških mestih, nad katerimi imajo industrijski magnati absolutno kontrolo.

Socialistična poslanca sicer ne pričakujeta, da bo državna legislatura sprejela vse te predloge, nadejata pa se, da bosta zainteresirala za svoj program progresivne delavske elemente v državni delavski federaciji, kar bo pomagalo, da bo delavsko gibanje prišlo pojačano iz prihodnjega volilnega boja.

Sabotažni zakon omiljen

Revizija Jonesovega zakona v prid malim grešnikom

Washington, D. C. — Nasprotniki prohibicije so v četrtek izvojevali v kongresu največjo zmago v vseh enajstih letih suše, ko so jim je posrečilo omiliti drastično Jonesovo določbo, ki nalaga pet let zapora ali $10,000 denarne kazni ali oboje za kršenje Volsteadovega zakona. Spremenjena določba se zdaj glasi, da omenjena maksimalna kazen velja le za velike butlegarje, ki pijačo prodajajo, dočim je za male grešnike, ki imajo v posesti največ eno galono alkoholne pijače, najvišja kazen šest mesecev zapora ali $500 denarne kazni ali oboje.

Rebelni vojaki dobili po $10 za zmago

Panama City, 9. jan. — Vojaki rebelnih čet, ki so 2. januarja pomagali strmoglaviti prezidenta republike Paname, so bili včeraj plačani za svoj posel. Vsak je dobil deset dolarjev.

Mooney pod strogim nadzorstvom

Ne sme sprejemati časopisov niti dajati navodil svojim obiskovalcem

Los Angeles, Cal. — (FP) — William Busick, urednik socialističnega tednika "New Era", ki izhaja v Los Angelesu, je nedavno obiskal Mooneja v zaporu in je ta obisk opisal v listu.

"Sile, ki so na delu, da ostane Mooney v ječi," piše Busick, "mu stavijo vsakovrstne zapreke, da ne more pojasniti svoje zadeve volilcem v državi Californiji. Obiskovalci, ki ga želijo videti, morajo čakati dolge ure, predno se jim dovoli vstop v jetnišnico. Uprava jetnišnice ne postopa na ta način z ljudmi, ki obiskujejo druge jetnike. Noben časopis, ki je naslovljen na Mooneyja, ne pride v njegove roke.

"Mene so pustili čakati več kot dve uri, medtem ko je bil drugim obiskovalcem, ki so prišli pozneje, dovoljen takojšnji vstop. Mooney je pred časom lahko diktiral pisma in dajal navodila glede svoje obrambe obiskovalcem, toda to je sedaj prepovedano. Avtoritete ne dovolijujejo nobenemu, da bi pokazal košček pisanega papirja Mooneyju.

"Glavna zadeva, o kateri sem hotel razpravljati z Mooneyjem, se je tikala olimpijskih iger, ki se bodo vršile v Los Angelesu prihodnje leto. Socialistične in delavske organizacije v Evropi vprašujejo o možnosti Mooneyjeve oprostitve pred tem časom in so zagrozile, da bodo skušale pregovoriti evropske atletske grupe, da se ne bodo udeležile iger, dokler bo država Californija držala Mooneyja v zaporu. Doslej še ni nobenega znamenja, da bo Mooney izpuščen iz zapora in omenjene organizacije bodo najbrž uresničile svojo grožnjo, če se med tem časom ne dogodi kaj izrednega.

ŽRTVE DEPRESIJE NARAŠČAJO

Zaposlenost je padla 42% v prošlih osemnajstih mesecih

Cleveland, O. — (FP) — Depresija je oplazila delavce občutneje in je že doslej zahtevala več žrtev kot katera druga v industrijski zgodovini Združenih držav v zadnjih petdesetih letih, je dejal dr. Bryce Stewart, član Hooverjevega komiteja za brezposelne, na konferenci ekonomov, ki se je vršila v Clevelandu.

Zaposlenost je v prošlih osemnajstih mesecih padla za 42% in še vedno narašča. Odstotek je višji kot je bil l. 1894, 1907 in 1921, je dejal Stewart. Ako bi zaposlenost pričela naraščati že sedaj, bi vzelo najmanj šestnajst mesecev, da se povrnejo v industrije normalne razmere.

Linglov morilec noče priznati

Chicago. — Leo V. Brothers, 32-letni gangež iz St. Louisa, o katerem policija trdi, da je morilec reporterja Alfreda Lingla, odločno taji krivdo. Pomožni pravdnik Roche s svojimi detektivi ga ima zaprtega v hotelu že čez dva tedna in vsak dan ga navija z izpraševanjem, toda Brothers ni še nič priznal. Roche pravi, da ni še nikdar videl tako hladnokrvnega človeka; tako se vede, kakor da nima niti enega živca v svojem telesu. V sredo so aretirali 26-letno dekle Margareto Farmer, ki je baje njegova ljubica. Zdaj bodo še njo navijali.

Vlak ubil tri osebe v avtu

Chicago. — Električni vlak Elgin & Aurora je včeraj zjutraj treščil v avto na križišču Harlem ave. v Forest Parku. V avtu sta bili dve dekleti in Mike Gordon, manažer Roosevelt hotela. Vsi trije so bili na mestu mrtvi. Število žrtev avtnih nesreč je s tem narastlo na 40 v prvih osmih dneh leta 1931.

Chicago je lahko čisto mesto, če hoče biti

Milwaukeeški župan Hoan je povedal, kako se to doseže. V njegovem mestu ni zločinskih gang

Chicago. — Socialistični župan Daniel W. Hoan v Milwaukeeju je zadnji četrtek podučil Chicago, kako se lahko iznebi zločinskih gangežev. Milwaukee jih nima, pa je tudi veliko industrijsko mesto. Hoan je govoril pred člani Kiwanis kluba v Sherman hotelu.

"Malo konjske pameti, malo poštenosti in malo odločnosti v mestni vladi, to je vse kar je potrebno za očiščenje mesta", je zaupal Hoan svojim poslušalcem, ki so napeto poslušali. Hoan je že petnajsto leto milwaukeeški župan.

"Mi smo počistili Milwaukee in to se lahko zgodi tudi v Chicagu", je rekel. "Ampak prej morate imeti organizacijo, ki prevzame ta posel. Leta 1910, ko so socialisti prevzeli kontrolo mesta Milwaukee, je bilo mesto bankrotirano; vsi mestni skladi so bili prazni. Samo sklad pokojnin za policijo in gasilce je imel dva milijona dolarjev deficita. Danes smo finančno tako trdni, da ima mesto najboljši finančni kredit na svetu. V tridesetih letih lahko plačamo vse javne dolgove. Naša javna služba je danes 25 do 75 odstotkov cenejša kot v katerem drugem ameriškem mestu. To smo dosegli, ko smo odpravili sistem kontraktov. Nobena kompanija ali posameznik ne dobi pogodbe od mesta; kadar je treba kaj ograditi ali nabaviti, naredi to mestna uprava sama in prihrani 30 odstotkov stroškov, ki jih vzamejo privatni podjetniki v komišnu."

Hoan je dejal, da je milwaukeška mestna vlada iztrebila zločinske elemente s tem, da je organizirala policijo za službo in ne za politično hlapčevanje. Zločinske gange so nemogoče, če nimajo politične zvese z mašinami strank; ker je policija tudi orodje teh mašin, je policijska zveza z gangami logična posledica. Drugo je bilo, da je milwauška uprava poskrbela za zabavne centre za mladino. Kjer mladina nima takih središč, zaide v beznice in druge zakotne brloge, ki so plodišča zločinskih elementov. Uprava je tudi dala policajem dobro plačo, da jim ni treba gledati za podkupnino. Rezultat je bil, da ima Milwaukee danes policijo, ki prihrani samo trgovcem $400,000 letno na premijah za zavarovanje proti ropu.

Brookhart zahteva podržavljenje železnic

Združitev linij mora biti splošna in vlada mora tekmovati

Washington, D. C. — Senator Brookhart iz Iowe je 8. t. m. predložil v zbornici dve osnovi glede železnic. Prva določa, da meddržavna trgovinska komisija zadrži nameravano združitev železnic na vahodu v štiri sisteme za toliko časa, da se izvrši transkontinentalna združitev. Toliko družb se mora spojiti v en sam sistem, da bodo linije tega sistema pokrile vso deželo od Atlantika do Pacifika.

Druga pa določa, da federalna vlada kupi in obratuje železniško črto, ki bo tekla paralelno preko vsega kontinenta in tekmovala s privatno linijo.

Državni pravdnik obtožuje unije raketirstva

Predsednik slamnikarske unije mu svetuje, naj preišče škandal v zvezi s propadanjem bank

New York.—(FP)—Max Zaritsky, predsednik Cloth, Hat, Cap & Millinery Workers unije, v javni izjavi pobija trditve državnega pravdnika Craina, da je slamnikarska unija raketirska organizacija. Crain je pozval na zaslišanje Nathaniela Spectorja, manažerja dveh krajevnih slamnikarskih unij, da izsili iz njega priznanje, da se slamnikarska unija poslužuje raketirstva v dosego svojih namenov.

Zaritsky je obdolžil Craina zločestih aktivnosti in neodkritosrčnosti, ki hoče s preganjanjem delavskih unij, ki so na dobrem glasu, zakriti svojo nespodobnost. "Zakaj ni Crain podvzel akcije proti ljudem, ki so odgovorni za polome bančnih institucij, ko je veliko število vlagateljev, večinoma delavcev, izgubilo vse svoje prihranke?" vprašuje Zaritsky. "Posvetil naj bi tudi v živežno industrijo in v delovanje privatnih posredovalnic za delo, ki so pod kontrolo raketirjev."

Spector je bil pozvan v urad državnega pravdnika, da odgovarja na vprašanja veleporote in to v času, ko porota sploh ni zborovala. Crain je poskusil vse in je hotel z grožnjami prisiliti Spectorja, da bi priznal raketirstvo v svoji organizaciji.

Krajevna slamnikarska unija je sprejela resolucijo, v kateri pravi, da so baš delavske organizacije tiste, ki vodijo boj proti raketirstvu, medtem ko delodajalci v nekaterih industrijah poskušajo vse, da uničijo delavske unije in pri tem jih obtožujejo raketirstva.

Predsednik Zaritsky pravi v svojem pismu, ki ga je naslovil na državnega pravdnika, da ima Crain priliko, če je v resnici zainteresiran v pobijanje raketirstva, da preišče škandal v zvezi s polomom Chelsea Bank & Trust Co. ter Bank of United States. V mestu, kjer mrgoli vse polno raketirjev in za katere se oblasti ne zmenijo, čeprav jim je znano, da so udeleženi pri izsiljevanju v vseh vrstah in oblikah, je vsekakor čudno, da državni pravdnik išče raketirje v unijah, ki so na dobrem glasu.

Tristo antisemitov zaprtih v Rumuniji

Bukarešta, 9. jan. — Tajna policija je včeraj aretirala 300 voditeljev organizacije z imenom "Železna brigada", ki je naperjena proti židom. Vlada je sklenila uničiti to organizacijo, ker ogroža notranji mir.

PROGRAM DELAVSKE FEDERACIJE

Newyorška delavska federacija urgira modifikacijo odškodninskega zakona

Albany, N. Y.—(FP)—Program državne delavske federacije uključuje modifikacijo odškodninskega zakona tako, da bo delavec, ki se poškoduje v industrijah, prejemal $25 na teden v času, ko je nesposoben za delo. Nadalje, da odškodninski zakon uključuje tudi poklicne bolezni.

Program predvideva reorganiziranje državnega fonda, iz katerega se izplačujejo podpore osebam, ki so upravičene do starostne pokojnine. Dalje je uključena točka glede sprejetja državnega zavarovanja zoper brezposelnost.

Težka denarna kazen za bivše vladarje v Peruju

Lima, Peru, 9. jan. — Augusto B. Legula, strmoglavljeni predsednik republike Peru in njegovi trije sinovi morajo plačati v državno blagajno 25 milijonov solov (približno $7,625,000) kot odškodnino za svoj enajstletni grafterski režim. Taka je razsodba sodišča novega režima, ko je bila te dni zaključena dolga preiskava.

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENT

GLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE JEDNOTE

Organ of and published by the Slovene National Benefit Society

Naročnina: za Združene države (izven Chicago) in Kanado $6.00 na leto, $3.00 za pol leta, $1.50 za četrt leta; za Chicago in Cicero $7.50 za celo leto, $3.75 za pol leta; za inozemstvo $9.00.

Subscription rates: for the United States (except Chicago) and Canada $6.00 per year, Chicago and Cicero $7.50 per year, foreign countries $9.00 per year.

Cene oglasov po dogovoru.—Rokopisi se ne vračajo.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts will not be returned.

Naslov za vse, kar ima stik s listom:
PROSVETA
2657-59 South Lawndale Ave., Chicago, Illinois.

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

128

Datum v oklepaju, na primer (Dec. 31-30), poleg vašega imena na naslovu pomeni, da vam je s tem dnevom potekla naročnina. Ponovite jo pravočasno, da se vam list ne ustavi.

Stroji ropočejo?

Listi, ki so glasila delodajalcev, veselo, vriskajoče poročajo, da se tovarne odpirajo po vsej deželi in na tisoče delavcev se vrača na delo. Dvajsettisoč v Detroitu, desettisoč v Chicagu, drugi tisoči na vzhodu in zapadu. Z novim letom se je vse spremenilo, kakor da se je magična paličica dotaknila dežele. Prosperiteta se vrača. Krize je konec!

To je vse dobro — ako je res. Prosveta bo zadnji list na svetu, ki bo želel, da se sedanja kriza nategne. Čim prej se vrnejo takozvani normalni časi, tem bolje za delavce in za Prosveto. Saj je kriza udarila tudi delavske liste.

Predobro pa poznamo delodajalske liste, da bi jim mogli vse verjeti. Kriza ne pojde kar čez noč iz Amerike. Ampak kriza že preseda tudi prerokom kapitalizma in zdaj se je treba poslužiti stare strategične poteze, da jo ubijejo na — papirju. Tik pred zimo so kričali, kako je treba pomagati brezposelnim; ves pisani Izrael je bil na pohodu za "rešitev" krize. Seveda niso ničesar rešili, toda kdo naj to prizna? Torej je treba povedati, da brezposelnost izginja, vračajo se "dobri časi" in — nadležna pomožna akcija (ki se ni obnesla!) ni več potrebna.

Na stvari bo le toliko resnice, da se vračajo na delo oni delavci, ki so bili zadnji mesec začasno odslovljeni. Posebno železniške družbe imajo navado, da v decembru zapro svoje delavnice za dva tedna ali mesec dni, ko delajo inventar ob zaključku leta. Ti delavci se zdaj vračajo nazaj v delavnice. Koliko je resnice na obnovi normalnega obrata v avtomobilnih tovarnah, nam ni znano.

Poročila o uposlevanju tisočev bodo imela to posledico, da bodo milijoni brezposelnih, ki so že pol leta in dalj brez dela, drveli od tovarne do tovarne in od mesta do mesta in zavozili ter drugače zapravili še tiste cente, ki jih še imajo.

Zakaj niso glasila delodajalcev tako vestno poročala številk glede odslavljanja delavcev? Ako bi bilo vse točno objavljeno, bi ne bilo treba danes šteti brezposelnih in prijatelji delodajalcev, ki tratijo čas in ljudski denar v Washingtonu, bi se ne mogli zdaj lagati, da je število brezposelnih delavcev polovico manjše kot pa je v resnici.

Pred nekaj dnevi je Mussolini govoril v radio v Rimu in njegove besede so bile raznešene po Ameriki. Prej je bilo naznanjeno, da bo Benito govoril angleški in bil je pohvaljen, da se je dobro naučil angleščine. Govoril pa je tako "dobro", da se ni razumela skoro nobena beseda — in to je bilo dobro za Ameriko. Ako si je Mussolini tako dobro osvojil Italijane kakor si je angleščino, je fašizem jako na slabem.

Kolega v metropolskem mestu se bo prej izmotal iz zagate, v katero ga je porinila z zeleno žavbo namazana diplomacija, ako bo manj otepal okoli sebe. Kaj imajo kraljevske pojedine in podaniške zahvale opraviti s ponatisi člankov o prehlajenju, ekspedicijah na severni tečaj in podobnim?

Sicer pa, prijatelj, če ni v srcu ljubezni do tistih maškar, zakaj se je treba mazati z njo po licu? Etiketa, pa naj bo še tako salonsko izpiljena, nikakor ne zahteva, da bi moral poštenjak igrati licemerca.

Pred dobrimi sto leti je neki duhoven (njegovo ime je danes tako postranska stvar kakor lanski sneg) dejal, da je Bog ustvaril človeka zato, da ostane na tleh; če bi bil Bog hotel, da človek leta po zraku, bi mu bil ustvaril peroti.

Danes, ko cele armade ljudi letajo po zraku, si ne bi upal tudi največji zabitež s takim argumentom na dan. Kljub temu si še upajo z argumenti iz filozofije 18. stoletja, ki so prav tako logični kot je gornji.

Ameriška vlada je ukazala zamorski republiki Liberiji na zapadnem bregu Afrike, naj odpravi trgovino s sužnji. In Liberijo so ustanovili bivši ameriški sužnji!

Glasovi iz naselbin

Zanimive beležke iz raznih krajev

O smrti Resinoviča

Collinwood, O. — Neizprosna smrt je zopet vzela življenje enemu naših starih delavcev, John Resinoviču, kateremu se lahko prišteva nekaj zaslug na polju napredka v naši naselbini.

Pokojni je dne 21. decembra 1930 pri prijatelju poslušal slovenski radioprogram, ki je proizvajan pod vodstvom dr. Wm. Lausheta na postaji WJAY ob nedeljah med 5. in 6. uro zvečer. Ker je bil Resinovič vesele narave, je še celo plesal na zvoke radiogodbe. Bili so tam tudi drugi rojaki. John je bil tudi pristaš direktne akcije, dasi ni bil član nobene stranke. Pričela se je debata in kot se navadno zgodi, se nekateri ne počutijo dobro po takih debatah. John se je vračal domov, šel preko ulice in menda ni opazil prihajajočega avtomobila, ki ga je podrl in mu dal smrtni udarec, da je podlegel že ob 4. uri zjutraj v bolnišnici brez vednosti njegovih sorodnikov.

Ker ni bilo nikake priče, ko se je zgodila nezgoda, ni voznik avta vedel, kdo je in ga odpeljal v bolnico. Policija je šele dognala, kdo da je ponesrečeni potom čistilca oblek, rojaka Trebca na Waterloo cesti, kojega ime je bilo v suknjiču Resinoviča. Pokojni je delal pri N. Y. C. železnici in je opravljal svoje delo med 11. in 7. uro ponoči, zato tudi ni bil pogrešan doma, dokler niso bili obveščeni sorodniki po policiji.

Ker je bil nekoč naš pokojni rojak precej aktiven, je dobro, da se spomnimo njegovih zaslug ko sodelovalca pri gradnji naprednosti v Collinwoodu. Svoječasno je bil aktiven član socialistične stranke v tukajšnji naselbini. Bil je delničar Slovenske delavske zadružne zveze. Soustanovitelj društva "Vipavski raj" št. 312 SNPJ. Bil je enkrat v direktoriju Slovenskega delavskega doma in pomagal do njegove zgradbe. Kakor mi je bilo povedano, je bil svoj čas tudi član komunistične stranke. Zadnje čase pa se ni udejstvoval nikjer. Držal se je le družinskega življenja. Bil je vesele narave, če pa je prišlo do debate, je še vedno rad posegel v njo.

Umrl je 22. decembra ter zapustil družini žalostne praznike. Rojen je bil v vasi Herpelje pri Kozini na Primorskem leta 1879. V Ameriki je bil 24 let. Pokopan je bil civilno na Euclid pokopališču. V stari domovini zapušča dva brata in enega tukaj, kakor tudi dva sinova — Johna in Antona — dve hčeri — Ido in Antonijo in soprogo Antonijo.

Dokončal je, nas pa še čaka. Blag mu spomin.—F. Barbič.

O premogarski situaciji

Auburn, Ill. — Kakor običajno ob tem času so na dnevnem redu računi pri različnih podjetjah ob Novem letu. Seveda tudi letos ne bo izjeme. Delničarji raznih korporacij bodo dobili voščilo za srečno novo leto v podobi $$. Nam delavcem, ki smo garali leta in leta za druge, bodo ostale le ničle, v dostih slučajih še velikanske luknje in pomanjkanje ter eno leto več na grbi. In leto 1930 bo ostalo mezdnemu delavcu v živem spominu vsled kapitalistične korupcije in nezmožnega vladovanja vladajočega razreda.

Naj pridem k aferi, katero imam v mislih, namreč k situaciji dveh frakcij UMWA, ker se tako malo piše o tej aferi zadnje čase po naših delavskih listih, da še mogoče kdo misli, da smo že zopet pod kontrolo J. L. Lewisa. Ne, in tudi ne bomo zavedni illinoiski rudarji. Natančnih podatkov ni mogoče podati, kajti zadeva je pred višjim sodiščem v Springfieldu. Rezultat pride enkrat februarja. Kako bo sodba izpadla, se ne ve, vemo le toliko, da v delavskih borbah je odvisno le od delavcev samih. Če bi bili premogarji složni kot brat z bratom, je zmaga naša. Obratno smo izgubljeni na vseh poljih organizacije.

J. L. Lewis ima nastavljene svoje hlapce, da ovirajo delo reorganizirane unije. To je znamenje, da ima še precejšnjo blagajno deloma po zaslugi nezavednih, topih premogarjev. Ti hlapci, kot se sliši od vseh strani, silno ovirajo in rušijo našo unijo. Če pogledamo Lewisov "United Mine Workers Journal", vidimo, kako nesramno blati naše poštene voditelje kot so Howat, Germer, Walker in drugi, katerim daje razne nasramne imena, kar je jasen dokaz, da jim je pri srcu le blatenje poštenih ljudi. Premogarje nazivajo dualiste, kar pa je zmota, kajti mi plačujemo mesečne prispevke le Howatovi frakciji in nikamor drugam. To je dokaz, da nismo "dual".

Za predsednika 12. distrikta UMWA je bil izvoljen John Walker, ki prevzame mesto Harry Fishwicka. Walker je pionir premogarske unije, tako da danes ne more nihče predbacivati našim voditeljem o kakšnem reakcionarstvu, ker je nam znana njih preteklost kot najzvestejših voditeljev ameriškega delavstva. Oni niso strahopeci in ne delajo samo za denar. Zavedajo se kritičnega položaja med premogarji, ali danes, ker smo tako pocepljeni, ni še pričakovati pomoči. To je jasen dokaz kako živo potrebujemo reorganizirane UMWA.

J. L. Lewis in njegovi hlapci trdijo, da naši voditelji niso poznani pri vladajočem razredu. To so fraze. Če bomo delavci volili tiste, ki so poznani v Washingtonu, D. C., potem bodo le Rockefeller, Morgan, Ford in seveda J. L. Lewis naši voditelji. Nadalje, da premogovni podjetniki ne bodo priznali naših voditeljev. To je nesramen bluf in voda na J. L. Lewisov mlin. Pionirjev UMWA, kot so bili John Mitchell, W. D. Ryan, Mother Jones in John Walker, so se podjetniki tudi branili priznati, a so bili primorani pa čeprav v njih škodo. Seveda to je bilo takrat, ko so bili voditelji zvesti premogarjem in rudarji svoji organizaciji. In tega danes tako živo potrebujemo, da še nikoli bolj.

Ta borba med rudarji je zgodovinskega pomena. Je le en izhod, in to je, če se premogarji po drugih državah zavedajo svojega kritičnega položaja in postanejo z nami kot bratje trpini, posebno še oni v Franklin County, Ill. Pristopijo naj pod okrilje reorganizirane UMWA. Med tujerodci je mnogo zavednih premogarjev, posebno pa še med našimi rojaki, ki so zmožni pojasnjevati principe te unije drugim narodom pri sejah unijskih lokalov, raznih javnih prostorih in po časopisih. Pogodbe med podjetniki in premogarji pod J. L. Lewisom v nekaterih distriktih potečejo že prihodnjo spomlad, drugod leto kasneje. In če takrat nas dobijo podjetniki še pocepljene, bo bogata žetev za nje, mi bomo pa zopet stiskali pase. To splošno po naši krivdi. Torej vsi premogarji pod okrilje reorganizirane UMWA.

John Homez.

Reflekcija

Milwaukee. — Marsikdo se vprašuje, zakaj podjetniki rajši najemajo mlade delavce kot starejše. Odgovoril bo, da zato, ker so mladi delavci bolj gibčni in pripravni pri vsakem delu kot starejši. Dokaže pa se lahko, da se mladi poškodijo pri delu ravno v toliki meri kot starejši delavci. Pravilnejši odgovor je, da so mladi bolj pohlevni, ker so manj izkušeni, navezani na starše in so torej boljše blago za podjetnike. V pretežni večini se ne zanimajo za drugega kot za atletične igre. Pol ure opoldan, ki je določena za južino, jo porabijo za metanje žoge potem, ko hitro v sebe pomečejo svoj lonč.

Potem je samoumevno, da taki delavci ne razmišljajo o izboljšanju svojega položaja. In to je podjetnikom najljubše, da se delavci ne zavedajo svojega stanu. Ako bi se, bi prav gotovo zahtevali večjo plačo ter se brigali za politične in strokovne organizacije. To bi podjetnikom ne bilo všeč. Dokaz za to je to, če le kdo količkaj zine v tovarni o delavski politični stranki ali strokovni unije, je takoj odslovljen. Ravno tako tudi, če govori delavcem o slabih razmerah v tovarni.

V šolah pa mladino tudi ne podučujejo v kritičnem smislu, ker so šole prikrojene tako, da služijo današnjemu sistemu. Radi tega se še prav nič ne zavedajo, da so sužnji kapitalizma, ko že dosežejo 20 ali 30 let. Šele ko prekoračijo 30 let in postanejo družinski očetje, pričnejo premišljevati o kapitalističnem sistemu in delavskih razmerah zato, ker jih v to prisili življenje samo, posebno pa tako, kot smo ga imeli v letu 1930, ko ni bilo nobenega dela za polovico ameriških delavcev.

In ako ni dela, ni tudi zaslužka, ako ni zaslužka, ni tudi nejela ne stanovanja. Otroci jokajo, ker so lačni, nadlegujejo starše za vsakdanji kruh. Dojenčkam matere tlačijo v usta prazne prsi, samo da jih potolažijo. Mož postaja nestrpen in se ga oprijemlje obup, ker otroke ima rajši kot vse na svetu. Žena ga tolaži, da bo mogoče jutri delo dobil in potem bo bolje. Poleg je še hišni gospodar, ki zahteva stanarino.

Tako prijemljejo razmere mlade zakonce in v teh razmerah se poglabljajo v misli o vzrokih in povzročiteljih krize. Drugi — in teh je še večina — si pričnejo puliti lase, zakaj so se oženili in si nakopali na glavo družino. Majhne plače in povrhu še brezdelje . . . Ko bi bil človek vsaj sam. Je res križ, ampak dokler bo veliko število ljudi tako mislilo in se skušalo izogniti državljanskim in socialnim odgovornostim življenja, bomo v najbogatejši deželi na svetu še imeli milijone ljudi, ki nimajo kamor bi glavo položili.

Joseph Ule.

Iz vabeče naselbine

Cle Elum, Wash. — Skoro vsakemu mislečemu zemljanu se v teh pustih zimskih dnevih obujajo spomini na preteklost in sedajnost. Tako je tudi z menoj.

Nahajam se v precej prijazni premogarski naselbini Cle Elum, Wash., katera se nahaja na iztočni strani "Cascade" gorovja, okolu dva tisoč čevljev nad morsko gladino. Pokrajina tu naokoli nudi ljubiteljem narave vse mogoče krasote; so stoteri gorski jezeri, v katerih se nahaja milijone žlahtnih rib, katerih si ob zmožnosti privoščimo. Gorovje z masivnimi skalami, med katerimi je rezerviran led, daje hribolazcem krasen razgled, kakor tudi daje zavetišče različni divjačini, kot srnam, medvedom, koji dajo nam lovcem obilo zabave pa tudi veliko trpljenja, kadar se trudimo za njimi.

V tej okolici je okoli pol ducata premogovih rovov raznične velikosti, v katerih je zaposlenih okrog tisoč premogarjev različnih narodnosti, ki smo zastreseni v okrožju štirih milj. Obratovanje je bolj srednje, delo trdo in nevarno. Tu in tam se pripeti, da postane boritelj za obstanek žrtev kapitala.

V Cle Elumu je nas precejšno število Slovencev in Hrvatov, ki smo — kot povsod — različnih političnih in verskih prepričanj. Prav do prepričanj še do sedaj nismo prišli, kar je povzeti iz zadnjega slov. misijona. Pomislite: prvi slov. misijon tu na daljnem zapadu, katerega je nam priredil en frančiškan iz Chicaga. Kot da je padel iz neba se je pojavil tukaj in hodil v spremstvu enega (žalostnega spomina) po hišah in nagovarjal ljudi, da se udeležijo njegovega misijona. A to samo Slovenci. Čudno se mi vidi, zakaj se kutar ni podal med brate Hrvate?

Na svoji agitaciji se je obnašal tako, kot da je prišel v kakšno indijansko selo, kar je povzročilo, da so mu v več krajih povedali: najbolje, da se odpravi naprej. Znam, da se mož ni kaj takega nadejal, ali vztrajal je in dobil precej odjemalcev blagoslova, mašnih bukvic in molkov. Tudi cerkveno je poročeval stare grešnike, krstil otroke, spovedoval in obhajal. Najbolj so se pokazale tako zvane "society" dame, ki so šle in mu najbrž povedale, koliko je lepega na tem svetu, ako bi se smelo uživati!

Meni se čudno vidi, da gredo ljudje na roko človeku kot je rev. Odilo Hajnšek, doma nekje na Štajerskem, katerega obnašanje je bilo odurno in oholno. Med drugimi zvijačami je igral nekakšno vlogo kavalirja in ponujal dolarje onim, kateri so mu v debati omenili, da njemu ni mar za njihove duše, katere je prišel "reševat", pač pa za $$. On je moško segel v žep in ponudil dolar, češ meni ni za $, ker računal je, da mu bode en dolar prinesel drugih pet ali več. Pa mož se je bil zmotil, ker par rojakov je res vzelo ponujani jim dolar in se niso in se nikdar ne bodo odzvali njegovemu povabilu v njegovo možejo.

Na društvenem polju smo nekako tako kot v knjižici "Petelinja vas" — ako se še kateri spominja — kjer so v času, ko se je bila barka naložena s sodčki različnih pijač razbila. Polovili so sodčke in pokušali njih vsebino in postali vsi od župana doli najbolji prijatelji in prišli do prepričanja, da bo treba nekaj ukreniti za dobrobit vasi. Potem so pospali v objemu različnih duhov in ostali kot nekdaj.

Martin Jankovič.

Seznam darovalcev

Barberton, O.—Imena in vsote Slovencev, ki so darovali za božične praznike v pomoč prizadetim družinam vsled bolezni in brezdelja:

Anton Okolish $3, Magic City Junior dr. SDZ $2.25, rev. Anton Bombach $2, Luka Moze $1.50, Frank Shega $1.25, mrs. J. Skerl $1.10. Po $1 so darovali: George Zagar, Joseph Žnidarsich, mrs. Bertoncel, Gregor Porok, Frank Beg, Jakob Šabec, Milan Kezele, John Jankovich, John Rataj, Jernej Penko, Joseph Lekšan, Joseph Mekina, Math Janež, Rudolf Knaus, Alouis Arko, Lovrenc Frank, Louis Mirtich, George Lavtar, Math Centa, Joseph Adamich, Jakob Verhovec, Matevž Železnik, Rudolf Zgeiner, Michael Pristov. Po 75c: Valentin Rozman, John Misich, John Meglich. Martin Zagar 55c. Po 50c: Anton Korenc, Andrew Grimich, mrs. Gruden, Louis Repar, mrs. B. Lebar, mrs. Kuralt, mrs. A. Montz, Joseph Lesar, Peter Lužar, Fred Udovich, Joseph Usnik, Joseph Vidergar, John Krašovec, Jakob Penko, Anton Ošaben, Frank Smrdel, John Lintol, Joseph Shega, Stefan Trenta, Frank Troha, mrs. J. Platner, John Peček, Joseph Lah, John Stražišar, mrs. Blejan, John Fidel, Jernej Gerbec, mrs. Sigmond, Frank Likovich, Math Usnik, Frank Znidarsich, John A. Zupec, Anton Devjak, mrs. P. Centa, Paul Palčič, Joseph Lipovec, John Drobnich, John Primc, Charles Brunski, mrs. Smuk, Anton Križaj, Frank Spetich, Joseph Stanger, John Ujčič, Frank Fister, Joseph Jevc, Anton Stritar, Louis Shemrov, Jakob Zalar, Frank Doles, Anton Ozbolt, mrs. Stražišer, Adolf Arko, Frank Prostovich, Joseph Hiti st., Matija Grum, John Rupert, John Otonichar, Anton Gradisher, Center, Jernej Sterle, Frank Grum, John Cimperman, Anton Jakich, Anton Kranc, Joseph Podpečnik, Jos. Jankovich. Jerry Zupec 45c, John Gaber 45c, John Podlipec 40c, Andrew Ule 30c, Anton Gerbec 30c. Po 25c: Louis Brus, Anton Steblaj, mrs. Poljanec, John Belcich, Frank Čič, John Smrdel, John Mohar, miss Slatner, Anthony Gerbec, Frank Serjak, Fany Exner, mrs. E. Repar, Frank Žagar, John Balant, Louis Novak, miss J. Klancher, John Stražišar, Snyder ave., John Rupnik, Anton Sušel, Martin Kumše, Anton Kaluža, Anton Jerina, Jerry Muhich, Joseph Jerman, Joseph Zupic, mrs. Rebernak, Stanley Kalčič, Andrew Blazich, Joseph Bišćak, John Klančer, Anton Misich, Frank Gorjup, Anton Čekada, Andrew Zeleznik. Mrs. M. Avsec 20c, mrs. Virant 15c, mrs. J. Geiner 10c. Vsega denarja se je nabralo $82. V blagu so dali: Mrs. F. Smole, mrs. J. Tancek 25 lb moke. Mrs. Lukežič ter mrs. Maček grocerijo. Nekaj dobrih ljudi je dalo poleg denarja tudi obleko. Nekaj družin pa samo obleko. V imenu teh družin se prav lepo zahvalimo vsem darovalcem.—**Nabiralke od društva Slovenske ženske zveze.**

Kompanija ne bo znižala mezd vozникom taksijev

Pittsburgh, Pa. — Parmelee Transportation Co. je te dni znižala pisarniškemu osobju plačo za petnajst odstotkov, toda mezde voznikov taksijev ostanejo po starem.

Družba se še dobro spominja štirimesečne stavke voznikov, ki so jo vodili za priznanje unije. Družba je sicer odklonila priznanje unije, toda ima vseeno pred vozniki večji respekt kot pred stavko, zato jim ni hotela znižati mezd.

Novi rod v Rusiji

Nemški pisatelj Artur Rundt pripoveduje o novem rodu v Rusiji na podlagi svojih opazovanj v Rusiji to-le:

"Nič ne pretiravam, če trdim, da vzgajajo v današnji Rusiji čisto "novega otroka". To je dejstvo, ki se ne da utajiti.

Obiskal sem rodbino, kjer so imeli samo enega otroka, 13-letnega dečka. Oče je učenjak, ni pa pristaš komunistične stranke, pa tudi mati ne. Mati je zdravnica. Oče pripoveduje, da se ni nikdar vtikal v politiko, toda to, kar se godi sedaj v sovjetski Rusiji, se mu zdi nekaj tako velikega in velikanskega, da mora in hoče pazljivo zasledovati vse javno življenje. Ruska vlada pa mu daje za njegove študije tako bogata sredstva na razpolago, kakor si jih more znanstvenik le želeti.

Sin pa je odločen pristaš nove dobe in otrok novega časa.

Nemško zna od teh treh ljudi samo oče. Oče je o vseh zadevah dobro poučen in mi daje inormacije o vsem, kar me zanima. Toda zvečer, ko se zbere vsa rodbina okoli velike mize, je oče samo tolmač za svojega sinka, ki popolnoma vodi in obvladuje naš pogovor. Sin pa pri vsem tem nikakor ni predrzen ali nevljuden in zna vedno spoštovati gosta in svoje roditelje.

Sin je pravi tip nove Rusije. On pač sliši doma mnogo o križih in težavah vsakdanjega življenja v Rusiji, toda vseeno komaj čaka na uro, ko sme zopet v šolo. Šola je zanj pravi raj.

Nova šola v Rusiji ne pozna ne kazni, pa tudi ne redov in ne nalaga učencem nikdar nobenih domačih nalog. Je to torej šola, kjer ni strahu. Res je, da učitelji učencev, tudi nikdar ne hvalijo; hvalijo pa skupine, katerim je bila dana ta ali ona naloga.

Ta šola, ki ne pozna kazni, pa tudi ne hvale za posameznika, izključuje vsako medsebojno osebno tekmovanje. Novo življenje noče poznati boja za gospodarski obstoj ali pa boja za častno mesto in zato tudi nova ruska šola ne vzgaja ljudi za ta boj. Vzgaja pa tudi otroke vseeno za neko bojevitost za boj za ideale nove državne oblike in vzgaja jih v sovraštvu do "starega, meščanskega sveta". Šola zahteva od otrok, da morajo sodelovati pri izpremembi starega reda v novi red.

Včasih se zgodi, da se nahaja v kakem okolišu preveč prodajaln žganja. Kdo je prvi, ki proti temu nastopi? Navadno so to šolarji, ki se obrnejo na oblast in zahtevajo, da oblast žganjarne zapre, na mesto teh pa odpre čajarne. So rodbine, ki se za nego zob ne zmenijo. Zopet so tu šolarji, ki poskrbe, da nabavi oblast za take rodbine potrebne ščetke za čiščenje zob. Večji šolarji pa zahtevajo tudi fabrike, kjer poučujejo delavce o važnosti "petletja".

Mestni otroci pa prirejajo zbirke, da kupijo knjige in druga učila, ki jih potem pošljejo na deželo.

Povsod uče, da mora človek delati le kolektivno (skupno) in zlasti otroke vzgajajo v tem duhu. Uče tudi to, da delo ni samo za odrasle, dočim bi se otroci samo igrali, ampak oba roda morata vsak po svoji moči sodelovati.

Rusija se dobro zaveda važnosti vzgoje novega rodu za današnji sistem in režim. Če bo sedanja vlada obstala tako dolgo, da bo novi rod dorastel in stopil k strojem, potem je velika socijalna borba v Rusiji prestala svojo najbolj nevarno dobo.

Dva Kolumbova groba

Orkan, ki je opustošil San Domingo, je povzročil vihar duhov. Vest, da ni bil poškodovan grob Krištofa Kolumba v katedrali v San Domingu, je iznova načela vprašanje: Kje počivajo smrtni ostanki Krištofa Kolumba?

Kolumb je umrl v Valladolidu na Španskem 20. maja 1506. Ker niso izpolnili njegove želje, naj bi ga pokopali v novem svetu, ki ga je bil odkril in kjer bi bil rad počival po smrti — v Španiji ni hotel biti pokopan, ker so ga tam zaprli — so ga položili k večnemu počitku v frančiškanskem samostanu Santa Maria de las Cuevas. l. 1530 — 24 let po smrti njegovega sina Diega. Ker pa se je visoko špansko svečeništvo uprlo pokopu odkritelja Amerike pod altarjem, so menihi opustili sleherno znamenje na svinčeni krsti, ki je niso opremili niti z imenom.

Po ugotovitvah španske Akademije znanosti so Kolumbove smrtne ostanke izkopali proti koncu 18. stoletja ter jih prepeljali v Havano. Ko je 1898, proti koncu špansko-ameriške vojne Španija izgubila Kubo, so Španci — po njih trditvi — izkopali mrliča vnovič ter prenesli njegove ostanke v Španijo in jih položili v sevilsko katedralo.

Avtoritete v San Domingu pa trdijo, da Kolumb še vedno počiva v katedrali v San Domingu in da niso njegovih kosti nikoli odnesli od tam. Poudarjajo tudi, da so odkrili tekom obnovitvenih del cerkve 4 grobove: v enem izmed treh so našli tudi svinčeno krsto, dočim je bila ena rakev prazna. Te najdbe so bile pod altarjem v katedrali. V eni krsti so spoznali rakev dona Luisa, Kolumbovega nečaka, v drugi je počival general Ramirez, ki je umrl 1811, v tretji pa je bil "Cristoval Colon". To ime je bilo zapisano na notranji steni krste. Med kostmi pa se je našla tudi srebrna plaketa. O prazni krsti, ki so jo prepeljali v Havano in pozneje v Seviljo, domnevajo, da je to bila zadnja rakev dona Diega, Kolumbovega sina. Tako se glasi verzija avtoritet v San Domingu, s katero pa se Španija seveda ne strinja.

Vesti iz Jugoslavije

(Poročevalski biro Prosvete v Jugoslaviji.)

ŠIROM JUGOSLAVIJE

Ljubljana, 18. dec. 1930.

Cigani ciganijo ljudi. — Ti-le hrvatski cigani so menda najbolj nedložni cigani na svetu. S tako preprostimi metodami ciganijo ljudi, da jim ljudje še zameriti ne morejo. Potuje taka skupina ciganov ter se ugnezdi v kakem kraju. Potem se začne ciganjenje ljudi. Izmislijo si, da se ženi lepa mlada ciganka iz njihove družine in da bodo krstili otroka novega zakonskega para. In s to vestjo gredo iskat botre ter moledujejo na vse viže. Ljudem se zasmilijo in prevzamejo boterski posel. Toda cigani govore dalje: "Veste, boter, pri nas je taka navada, da da boter novorojenčku lep prt. V tem prtu vam bomo prinesli pokazat otroka in pod prtom boste našli zase darilce, kak cekin ali kaj podobnega. Taka je naša navada". In dobri ljudje dajo prt, čakajo, da jim ciganka prinese otroka in pod otrokom cekin, a cigani poberejo šila in kopita ter izginijo. Potem zaostala botra izve, da je ciganka prav tako naprosila za botro tudi sosedo, pa še tretjo, četrto — skratka: skoro celo vas je ofrnažila ciganska družina za botrino. — Tako je te dni prišla večja ciganska družina v Zaplaz pri Čatežu. Začeli so iskati botrov za otroka iz ljubezenskega para lepe ciganke Alice in ciganskega poglavarja Pera, ki se bosta poročila. Našli so botre in priče, dobili od njih darila, orožniki pa so zvedeli za vse to ter planili kar nenadoma med cigane. Ugotovili so, da lepa Alica sploh ni nevesta, da vodja Pera sploh ni ne Pera ne ženin in da novorojenčka nikjer ni. Orožniki so potem cigane izgnali, čeprav je zatrjevala Alica na vso silo, da se bo res možila. Početje teh ciganov je torej kaj nedolžno . . .

40 Din globe, ker je salutiral brez rokavic. — Mariborska socialistična "Volksstimme" je v eni zadnjih številk poročala o primeru, kako ravnajo strogo nekateri uradniki s starimi železničarji. Eksistira namreč predpis o nekakem lepem vedenju železničarjev in med drugim je rečeno tudi, da morajo sprevodniki brzega vlaka pri vsaki postaji, kjer se vlak ne ustavi, stopiti k oknu ter pozdraviti uradnika na postaji z orokavičeno roko. Zgodilo pa se je, da neki sprevodnik ni utegnil natakniti rokavic na roko ter je na neki postaji pozdravil uradnika na peronu s lahutiranjem gole roke. Uradnik, kak zelenec domišljav, pa je zadevo prijavil direkciji železnic, ki je naložila sprevodniku 40 Din globe. Zdaj pa je direktor železnic dr. Borko poslal časopisu nek popravek, da je namreč sprevodnik kršil predpise, ker je predpisano, da mora sprevodnik pozdravljati uradnike z orokavičeno roko. Toda sprevodnika direkcija ni kaznovala s 40 Din, marveč ga je za zdaj samo pokvarila. Uredništvo Volksstimme pravi, da je lepo, da se direktor tako zanima za notice v delavskem listu in da naj le pridno bere njihov list. Toda če bo še zdaj kako pismo pisal redakciji, naj ga vendar frankira. Naj poduči svoje uradnike, da je pisma treba frankirati.

Dr. Henrik Tuma — predava o alpinizmu. Naš sodrug dr. Henrik Tuma, eden najmarljivejših in najboljših socialističnih publicistov pri nas, je tudi eden prvih alpinistov kot praktik in teoretik. Napisal je že polno člankov o alpinizmu ter izdal letos svojo novo knjigo, edino tako vrsto: "Pomen in razvoj alpinizma". Dr. Henrik Tuma pa je znan tudi kot predavatelj, ki zelo rad hodi predavat delavstvu o raznih vprašanjih. Na povabilo društva Prijateljev prirode v Krastniku je v nedeljo predaval množnim delavcem o planinstvu in delavstvu. O tej temi je dr. Tuma predaval tako živo, da si krastniški delavci želijo še k temu. Pa bo.

Peta žrtev sušaške nesreče najdena. — Katastrofa v sušaškem pristanišču, o kateri smo že poročali, je zahtevala šest človeških žrtev. Četvero oseb so že našli in dvignili mrtve iz morja. Zadnji pa so našli peto žrtev. Na površini morja so našli plavajoče truplo, v katerem so spoznali peto žrtev Pero Prpiča iz Krivega puta. Truplo je že razpadalo, saj je ležalo že devet dni v morju. Pogrešajo še trupla šeste žrtve Ante Glaviča iz Senja.

Uboj v Zavinjaku. — Pred celjskim sodiščem se je v torek vršil ves dan proces proti obtožencem iz Zavinjaka v rogaškem sodnem okraju. Obtoženi so bili Anton Eckgartner, njegova žena Antonija in njuna nečaka Matevž in Anton Kamenšek, da so 12. sept. zjutraj pobili s palicami do smrti prevžitkarja Antona Nemca in sicer radi večkratnih prepirov. Nemec je prodal svojo hišo Eckgartnerjevi, zase pa si je izgovoril prevžitek. Toda bil je oblasten ter ni dopuščal pravi lastnici, postopati z izbami, kakor bi ona hotela. Zato sumijo, da so ga ti pretepli, da bi se ga znebili. Senat je obsodil Ant. Eckgartnerja na 12 let robije in trajno izgubo častnih državljanskih pravic, nečaka Matevža Kamenška na 15 mesecev strogega zapora, dočim je Eckgartnerjevo ženo in nečaka Antona senat oprostil.

20,000 Din nagrade razpisala blejska občina — pa ne morda za najboljši način, kako pritegniti še več tujcev na Bled, marveč za izsledítev skrivnostnega blejskega požigalca. Poročali smo že mnogokrat o požarih v blejski okolici in v Bledu samem. Vsi ti požari, ki so uničili že mnogo hiš, so bili podtaknjeni in vsi od enega in istega požigalca, ki mora biti duševno bolan ter nagnjen k temu, da uživa ob pogledu na požare. Vsi ti požari se izvršijo na soboto ali na dan pred praznikom, na nedeljo ali na praznik — to je eden dokazov, da izvirajo požari od iste požigalčeve roke. Zaslediti pa ga nikakor ne morejo. Zdaj je blejska občina razpisala 20,000 Din nagrade onemu, ki izsledi požigalca ali dokaže, da je ta ali ta požigal, v toliki meri, da ga lahko aretirajo. Mogoče bo zdaj uspelo, da kdo iz strasti po tem denarju, izsledi požigalca.

Pozdrav avstrijskemu socialističnemu vodji. — Avstrijska socialna demokracija proslavlja ta mesec 60-rojstni dan svojega voditelja dr. Karla Rennerja, uglednega publicista, ki je napisal celo vrsto knjig, poslanca in bivšega kancelarja, vodje konzumnega zadružništva v Avstriji, uglednega predavatelja itd. Jugoslovanska matica delavskih zadrug, Zveza gospodarskih zadrug v Ljubljani, je poslala ob tej priliki pozdrav Zvezi avstrijskih konzumnih društev, katere predsednik je jubilant. Čestitka se glasi: "Ob priliki 60-rojstnega dne Vašega predsednika in voditelja, sodruga dr. Karla Rennerja, vam pošiljamo svoje najsrčnejše čestitke. Tudi mi moramo ceniti delo vašega in našega jubilanta tako kot zadružnika in kot socialno-demokratičnega voditelja delavstva in sicer: v prejšnji Avstriji, kjer nas je skupno delo vezalo in je bil zadružnik Renner tudi predsednik Zadružne zveze, kateri so bile priključene tudi naše sedanje zadruge, kakor tudi zdaj v avstrijski republiki, kjer nam je le politika dr. Rennerja in njegovih sodrugov polno jamstvo za miroljubno soseščino na severu naše dežele. Z zadružnimi pozdravi! Za Zvezo gospodarskih zadrug: Franjo Vilhar in Cvetko Kristan."

Zadružni krematorij v Zagrebu? — V Zagrebu se je začelo z veliko akcijo, zgraditi krematorij za sežiganje mrtvih. Jugoslavija doslej nima še nobenega krematorija in če kaka družina hoče za vsako ceno kakega mrtvega svojca dati sežgati, morajo truplo poslati na Dunaj v krematorij. Zdaj se je po Beogradu začel tudi Zagreb zanimati in delati na tem, da postavijo krematorij. V Beogradu delajo na tem že dolgo, a ga še nimajo. V Zagrebu so zdaj začeli s to akcijo intelektualci ter so se postavili na stališče, da zgradijo krematorij v obliki zadruge. Inicijatorji trdijo, da je uspeh zajamčen, če pristopi k zadrugi vsaj 1200 članov.

Radi mraza se tatovi sami prijavljajo policiji. — Na policiji se je na včerajšnji državni praznik (kraljev rojstni dan) prijavil 21-letni Janez Zupančič iz Sela pri Trebelnem. Policija ga je že dolgo časa iskala kot enega najdrznejših tatov koles. Že od poletja begajo za njim, pa ga niso mogli ujeti. Največ se je zadrževal v Ljubljani ter okolici. Kradel je kolesa vsevprek, potem se je odpeljal na njih na Dolenjsko na kmete ter jih tamkaj prodajal za smešno nizko ceno. Živel je kar dobro. Toda zdaj je prišel mraz, v nedeljo je zapadel še sneg, pa je spoznal, da bo bolj toplo v arestu kot zunaj na polju ter se je sam prijavil policiji.

Kako umre siromak. — V noči od 15. na 16. decembra se je zgodilo. Reševalna postaja je bila poklicana na Rimsko cesto, da odpelje v bolnico oslabelega, bolnega 71-letnega starčka Petra Jeraja. Bolnica pa ga je odklonila, češ, da spada v hiralnico. Reševalni avto ga je potem prepeljaval po mestu, a povsod so ga odklanjali, nihče ga ni maral od zavodov sprejeti. Potem so ga prepeljali na magistrat, kjer so ga oddali ječarju, naj ga prenoči. Prostora ni imel drugje, kot v magistratnem zaporu. Položil mu je slamnjačo na tla, nanjo so položili starčka. Ječarjeva žena je dala starčku čaja, ki ga je le malo pokusil, potem pa je šla večkrat ponoči gledat, kako je z Jerajem. Zvečer je slišala, kako težko hrope, ko je prišla zjutraj ob treh pogledat, ga je našla mrtvega. Potem je prišla komisija, in tako dalje.

Izseljenci v novembru. — Meseca novembra se je izselilo skozi Jesenice v evropske države 270 oseb in sicer 269 v Francijo in 1 v Belgijo. V prekomorske države pa se jih je izselilo 327, in sicer v USA 186, v Argentino 96, v Kanado 19, v Uruguay 22, v Chile 3 in v Brazilijo 2. Vseh izseljencev skupaj je torej 597, dočim se jih je vrnilo iz prekomorskih držav 536, iz evropskih držav pa 473, torej vseh vrnjencev 1009. Vrnilo se jih je torej 412 več kot pa se jih je izselilo. Vseh potnikov preko Jesenic v državo je bilo 3331, iz države pa 2348. Torej tudi dotok večji kot odtok.

Izgnanih pa je bilo iz USA 18, iz Kanade 7, iz Avstrije 6, iz Italije 1, iz Nemčije 2. Vseh izgnancev iz tujine k nam torej v novembru je bilo 34.

Repatriranih, to se pravi na državne stroške vrnjenih pa je bilo iz USA 15, iz Kanade 36, iz Argentine 69, iz Avstrije 4, iz Francije 23, iz Nemčije 5, iz Belgije 12 iz Brazilije 2.

Mož za ženo v grob. — V Konjicah je v nedeljo zjutraj umrla 60 let stara posestnica Terezija Leskovar. V ponedeljek pa je oslabel in naglo umrl tudi njen mož Jurij. Ko so mu ženo pokopavali, je mož ležal na mrtvaškem odru.

Reduciranci gredo v tujino. — Uradna poročila izseljenskih oblasti silno rada pišejo o številu ljudi, ki se vračajo v domovino, ker jim tujina ne da kruha. Pri tem seveda ne pozabijo udariti na patriotične strune, češ, domovina je vendarle domovina. Res je v tem samo toliko, da je stradati res bolje doma kot na tujem. Toda vsa opozorila, naj ostanejo ljudje doma, ne morejo zaleči, zakaj ljudje morajo živeti. In če jim domovina mila ne daje kruha, morajo pač poskusiti v inozemstvu. Svinčeni rudnik v Žerjavu pri Črni na Koroškem je odpustil zadnje čase mnogo delavcev. Kaj bodo zdaj? Brez posla so, hudo se jim godi, pa hočejo poskusiti srečo v Franciji, kamor odidejo po Novem letu. To se dogaja pri nas še stalno, stalno odhajajo ljudje v tujino — doma pa gobezdajo rodoljubi o tem, da morajo ostati ljudje v naročju mile domovine, ki bo skušala skrbeti za vse in vsakogar. Ta se ne zmeni za nikogar in ljudje sklenejo pogodbe s prvim agentom, ki jih pride z vabami vabit v tujino.

Smrtna nesreča v Trbovljah. — Dne 13. dec. se je pripetila v Trbovljah smrtna nesreča. Na nakladalni rampi trboveljske cementarne je bil zaposlen 25-letni delavec Ivan Drofenik. V cementarni je uveden moderni način polnjenja in ekspediranja vreč s komprimiranim zrakom. Pri tem delu je na neznan način zgrabila transmisijska naprava delavca Drofenika ter ga stisnila. Na njegov strašni krik so prihiteli njegovi tovariši, ustavili stroj potegnili Drofenika iz kolesja. Z reševalnim vozom so ga prepeljali v bolnico, a je že med prevozom podlegel težkim poškodbam. Stisnilo ga je namreč čez prsi in trebuh. V njegovem 25. letu . . .

Goljufanje nezaposlenih

Tudi za časa nezaposlenosti se pojavljajo hijene, ki napravljajo denar na račun nezaposlenih. Znan je švindel raznih sleparskih tvrdk, ki oglašujejo ponudbe za delo, ki se lahko opravlja doma. Seveda ne vsi taki oglasi so sleparski, ampak je med njimi precej takih, tako da človek mora biti oprezen, zlasti če se zahteva kako plačilo vnaprej.

Navadno se tak oglas glasi: "Help Wanted. — Delo doma. — Lahko zaslužite mnogo denarja v svojem prostem času. Ni treba nikake izkušnje. Pišite po informacije in priložite znamko za odgovor."

To je običajna vaba v obliki pisma ali oglasa v časopisih. "Informacije", ki jih človek dobi v odgovor, razlagajo, kako se lahko zasluži s pisanjem adres na pismih, pozlačevanjem kart, šivanjem, vezenjem, krošnjarjenjem hišnih potrebščin ali potom kakega "mail-order business." Brez izjeme se človeku pove, da si mora najprej nabaviti potrebni materijal, načrte ali delnice. Naprošen je, naj pošlje nekoliko denarja kot "depozit". Ako to stori, ne bo nikoli več kaj slišal o tvrdki. V drugih slučajih mu zares pošljejo kak materijal, kot ščetke in pozlačilo ali svilen evirn in igle. Ko pa pošlje izgotovljeno delo, bo navadno dobil v odgovor, da "delo ni dobro in se ne more sprejeti," naj pa kupi več materijala in zopet poskusi.

Oddelek za domače delo newyoškega delovnega oddelka je že nekoliko mesecev dobival pritožbe o delovanju raznih takih brezvestnih tvrdk. Ceni se, da so take tvrdke že opeharile ljudi, ne samo v New Yorku, ampak v vseh drugih državah Unije, za nekoliko miljonov dolarjev.

Miss Frances Perkins, ki je državna industrijalna komisarka, je uvedla posebno preiskavo in opisala delovanje teh tvrdk sledeče:

"Te sleparske tvrdke za domače delo so brezvestno izrabile obstoječo nezaposlenost in nezaupljivost ljudi. Njihov sistem obstoji v tem, da odprejo pisarno kje v New Yorku. Od tu razpošiljejo okrožnice po vsej deželi, zlasti pa v manjša mesta. Obetajo visoko plačo za lahko delo doma, kot izdelovanje kopalnih sukenj, perila, raznih novitet itd. Delo dobi proti pošiljatvi $1.50 ali $2 kot "deposit". Na tisoče ljudi pošilja jim denar in čaka na naročilo, ki nikoli ne pride. Navadno se ljudje ne pritožujejo, dokler ne mine nekoliko dni, in med tem se je tvrdka že kam drugam preselila in izginila brez sledu. Kakor je poizvedba pokazala, oni skoraj brez izjeme oglašujejo najprej v najoddaljenih krajih, tako da pustijo pet dni za odgovore iz pacifične obali, štiri dni iz daljnega zapada in tako dalje. Na tak način prihajajo odgovori z denarjem istočasno. Ko zaprejo eno pisarno, odprejo takoj drugo pod novim imenom in ponujajo topot nekaj drugega.

Večino okrožnih pisem so pošiljali vsaj nekoliko dalje od mesta, tako da ni nevarnosti, da bi človek prišel v pisarno, povprašal za informacije in se prepričal, da je vse skupaj navaden švindel.

Nekoliko slučajev, o katerih smo izvedeli, so bili zares žalostni. Neka ženska, katere mož je bil že več mesecev brez službe in ni mogla pustiti svoje otroke same doma, da bi kje delala, je bila že v najhujši bedi in obupu. Oglas se ji je zdel pravcat blagoslov. Izposodila si je dolar, da bi plačala "deposit". Od tedaj pa ni nič slišala več.

Neka inozemka v malem mestecu je dobila okrožnico in stvar se ji je zdela tako dobra, da je takoj povedala tudi drugim sosedom. Vsi so skupaj zložili zadosti denarja za plačilo. Kasneje so hodili od dneva do dneva na poštni urad, ali odgovora ni bilo.

Delovni department dobiva skoraj vsak dan pritožbe o enakih slučajih. Svarimo vse, ki dobivajo taka okrožna pisma s ponudbami za delo doma ali pa čitajo take oglase, da se obrnejo na New York State Department of Labor, 124 East 28th Street, New York City, predno pošljejo svoj denar.

Jaz sem pisala vsem governorjem raznih držav in jih opozorila na ta švindel ter se bo vse storilo, da se stori temu brezvestnemu švindlerstvu konec."

FLIS.

Domače vesti iz Brazilije

Sao Paulo, Brazilija. — Dne 21. nov. 1930 je nenadoma umrl za tifusom naš sorojak Manfred Merljak, doma iz Renč na Goriškem. Že prvo uro po prihodu v bolnico je izdihnil, daleč od svojih dragih. Pogreb se je vršil naslednjega dne. To se je tako hitro naključilo, da večina prijateljev in sorojakov je zvedelo za njegovo smrt, kadar je že v hladni zemlji počival.

Zapušča v starem kraju ženo in dvoje nepreskrbljenih sirot. Naj mu bo lahko tuja zemlja.

Dne 30. nov. je S. K. D. "Ornus" imelo svoj redni trimesečni društ. sestanek. Ob tej priliki je društvo počastilo tudi spomin 12. obletnice smrti Ivana Cankarja, našega največjega učitelja. Predsednik ga je predstavil v svojem govoru kot prvega slov. delavskega pisatelja, umetnika in borca — preganjanega v življenju.

Pred letom, ko je bila njegova svetovno znana knjiga "Hlapec Jernej" prevedena tudi v rumunski jezik, je bil od rumunskih znanstvenikov vpisan v knjigo svetovnih pisateljev.

Član R. Batistič je deklamiral odlomek iz knjige "Podobe iz sanj." Hčerka člana Franca Arčona, Valerija, je podala deklamacijo, "V spomin 12. obletnice vana Cankarja", katero je spisal član našega društva. Glasi se:

Enajsto leto že preteka,
ko hladna zemlja te objela.
Tvoj duh med nami čvrst živi,
za skupno delo nas krepi;
in Cankarju družina dela,
mu večno slavo bode pela.

Naš narod ljubil si v obleki revni,
ker videl njega si trpljenje
in kazal pot mu, kod naj hodi.
Vse njemu dal bogatstvo svoje:
dal njemu dušo si srce,
dal njemu svoje si življenje.

Učitelj bil si narodu trpinov;
raztrgal krinko raz obraza si hinavcev,
v cilindrih, frakih in drugih vrst filistrov,
ki danes spletajo ti vence.
Zakrili radi bi krivice,
jih sram lastnih je spominov.

Gradil dom si novi družbi;
dom ljubezni, ne sovraštva;
dom svobode, človečanstva;
dom pravičnosti.
Zato družina dela,
Ti večno slavo bode pela.

Ob priliki obletnice umora Vladimira Gortana je tukajšnje društvo slov. "Primorje" sklicalo "vseslovanski" protestni shod za dne 9. nov. Hoteli so s tem nekoliko zakriti "blamažo" svoje obletnice, ki so jo priredili s plesom do zore dne 7. okt., ob priliki fašistovskih zločinov nad Slovenci na Bozovici. Na tem shodu je bilo skupno 54 oseb obojega spola, izmed katerih nad polovica Čehov.

O fašističnih grozodejstvih v Jul. Krajini so čitali iz raznih časopisnih izrezkov, par ljudi je sestavilo tozadevno resolucijo, ki se je prečitala, nakar je rekel g. predsednik društva "Primorje", da on jo ne podpiše. Enako se je izrazilo članstvo, da kar je proti Mussoliniju in Italiji, oni ne morejo podpisati.

Nastal je zelo komičen prizor. Čehe, njih prijatelje, je to spravilo iz ravnotežja in marsikatera pikra je padla na rovaš članov tega društva. Rekli so med drugim: doma bi bili ostali, niste Slovenci, ampak Italijani ste — —!

Cankar bi jim rekel, "mevže, mevže hlapčevske ste —"

Iv. Pregelj.

Agitirajte za Prosveto!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

Ustanovljena 9. aprila 1904

Inkorp. 17. junija 1907 v državi Illinois

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill. Tel. Rockford 4904

GLAVNI ODBOR S. N. P. J.

UPRAVNI ODSEK:

VINCENT CAINKAR, predsednik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
FRED A. VIDER, gl. tajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
BLAS NOVAK, tajnik bol. oddelka....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill
JOHN VOGRICH, gl. blagajnik.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill
FILIP GODINA, upravitelj glasila....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
JOHN MOLEK, urednik glasila.....2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

ODBORNIKI

ANDREW VIDRICH, prvi podpredsednik, 669 Russell Ave., Johnstown, Pa.
DONALD J. LOTRICH, drugi podpreds., 1937 S. Trumbull Ave., Chicago, Ill.
JOHN J. ZAVERTNIK, gl. zdravnik.....3724 W. 26th St., Chicago, Ill.

GOSPODARSKI ODSEK:

FRANK ALESH, predsednik.....2124 S. Crawford Ave., Chicago, Ill.
JOHN OLIP.....3624 W. 27th St., Chicago, Ill.
JOSEPH SISKOVICH.....1006 E. 74th Street, Cleveland, Ohio

POROTNI ODSEK:

JOHN GORŠEK, predsednik.....414 W. Hay St., Springfield, Ill.
ANTON ŠULAR.....Box 27, Arma, Kans.
JOHN TRČELJ.....Box 257, Strabane, Pa.
FRANK PODBOJ.....Box 61, Park Hill, Pa.
FRANCES ZAKOVŠEK.....1016 Adams St., No. Chicago, Ill.

OKROŽNI ZASTOPNIKI:

GEORGE SMREKAR, prvo okrožje.....127 Main Ave., W. Aliquippa, Pa.
JOHN LOKAR JR., drugo okrožje.....696 E. 152nd St., Cleveland, Ohio
FRANK KLUN, tretje okrožje.....Box 658, Chisholm, Minn.
JOSEPH BRATKOVICH, četrto okrožje.....R. R. 5, Pittsburg, Kans.
FRANK KLOPČIČ, peto okrožje.....P. O. Dines, Wyo.

NADZORNI ODSEK:

FRANK ŽAITZ, predsednik.....3639 W. 26th St., Chicago, Ill.
ALBERT HRAST.....1015 W. Pierce St., Milwaukee, Wis.
MICHAEL PLESHE.....510 Madison Ave., N. S., Pittsburgh, Pa.

POROČILA — Korespondence z glavnimi uredniki, bi dolaje v gl. urada, se vrši takole:
VSE PISMA, ki so naslovljena na posle gl. predsednika, naj se naslove na predsedništvo.
VSE DENARNE pošiljatve in stvari, ki se tičejo gl. upravnega odseka in jednote vobče naj se pošiljajo na gl. tajništvo.
Vse zadeve tikajoče se bolniške podpore, naj se pošiljajo na bol. tajništvo.
Vse zadeve v zvezi z blagajniškimi posli, naj se pošiljajo na blagajništvo.
VSE PRITOŽBE glede poslovanja v gl. upravnem odboru naj se pošiljajo Frank Žaitz predsedniku nadzornega odbora.
VSI PRIZIVI na gl. porotni odsek se naj pošiljajo na John Goršek, predsednika porotnega odseka.
VSI DOPISI in drugi spisi, naznanila, oglasi, zaročnine in sploh vse, kar je v zvezi z glasilom jednote, naj se pošilja na "PROSVETO," 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.
NOTE: Correspondence with the Supreme Office should be addressed as follows:
Communications for the supreme president should be addressed to him.
All remittances of money and business concerning lodges and members other than sick benefit should be addressed to the secretary's office.
Matters of sick benefit should be addressed to the assistant secretary.
Financial matters under the jurisdiction of the treasurer's office should be taken up with him.
Complaints concerning the work of the executive board should be addressed to Frank Žaitz, chairman of the Board of Supervisors.
Charges, complaints and appeals should be addressed to John Goršek, chairman, Judicial Committee.
Articles for publication, announcements, advertisements, subscriptions and all other business pertaining to the official organ should be addressed to "PROSVETA."

W. F. Severa

Splošno življenje trgovini v Združenih državah je navadno sedem in pol leta. Leto 1931 je petdeseto leto od kar W. F. Severa Company, Cedar Rapids, Iowa, eksistira v svoji trgovini.

Ta fakt je gotovo zanimiv za čitatelje našega lista, kjer se redno oglašajo Severova zanesljiva zdravila. Nadalje tudi zgodovina porastka in napredka W. F. Severa kompanije jasno kaže ugodno priliko vsakomur v Ameriki.

Leta 1868 je W. F. Severa, predsednik družbe, prišel v Ameriko iz Češkega, sedaj Čehoslovakija. Enajst let pozneje, ko je bil star trilndvajset let, je sprejel službo pomagača v lekarni v Belle Plaine, Iowa. V teku treh kratkih let je bil že zmogel in se priučil ter prišel v Cedar Rapids kot registriran lekarnar in odpri svojo lastno lekarnarsko trgovino.

Potem, ko je bil v trgovini že leto dni, je Mr. Severa pričel izdelovati zdravila iz predpisov, ki so dala izvrsten uspeh in zadovoljstvo. Koristi teh izdelkov so bili tako priljubljeni, da je zahteva po njih rapidno naraščala in tako so nastala danes slavna Severova družinska zdravila.

Štirje dobro poznani zdravniki, Dr. Joseph Folbrecht, Dr. A. H. Taylor, Dr. Kratochvil in Dr. J. F. Dvorak so se spoznali in pridružili k W. F. Severovi družbi, katera danes izdeluje devet in dvajset različnih zdravil. Sedaj pa sin Sumir Severa in eden prejšnjih uslužbencev pri W. F. Severovi lekarni, J. H. Vosmek, skupno s Mr. Severom nadzoruje in vodi izdelovanje Severovih zdravil. Vsi trije so popolnoma izkušeni na polju lekarništva in kemije.

Začela se je v mali enonadstropni hiši W. F. Severova kompanija in je porasla, da danes zavzema ob njeni petdeset letni slavnosti veliko štirinadstropno poslopje, ki pokriva polovico enega bloka v mestu. Severovi izdelki se prodajajo vse križem v Združenih državah.

RAZNO

300 letnica časopisne reklame

Koncem leta 1930 bo svet praznoval zanimivo obletnico: tristoletnico časopisne reklame.

Časopisna reklama se je rodila — naravno — v veliki trgovski deželi, v Angliji. To se pravi, da je tam bila prva časopisna reklama tiskana. Iznajditelj reklame pa je bil pariški zdravnik Renaudet. Ta se je pečal poleg svoje prakse tudi s posredovanjem služb in pri tem mu je prišlo na misel, da bi potom javnosti uredil ponudbe in povpraševanja. Dobre izkušnje, ki jih je napravil pri tem, so spodbodle ljudi tudi v drugih deželah k posnemanju in tako so se povsod pojavili časopisi, ki so objavljali samo inserate. Časopisi, ki so prinašali poročila in inserate hkrati, so začeli izhajati precej pozneje, najprej pa tudi v Angliji.

Moč in namen časopisnega oglasa so spoznali najbolj Amerikanci. Tukaj potrosijo na leto milijarde dolarjev za časopisne oglase, pa se jim ti izdatki tudi bogato vračajo. Statistično pa je dokazano tudi to, da je od vseh vrst reklame še najboljša in najbolj uspešna časopisna reklama oziroma oglasi.

NAZNANILO.

Društvenim tajnikom in tajnicam se tem potom naznanja, da morajo naznaniti vse spremembe naslovov članov in članic, naslove novih članov, ter imena in naslove odstopilih, črtanih in izobčenih članov naznaniti upravništvu Prosveta, da se lahko točno vredi imenik za pošiljanje lista Prosveta. Imena in naslove, katere pošljete glavnemu tajniku ostanejo tam v arhivu in jih upravništvo ne dobi. Torej je zelo važno, da vselej pošljete na nalašč zato pripravljenih listinah vse naslove upravništvu Prosveta posebej. Pri vsaki spremembi naslova naj se vselej omeni stari in novi naslov. Upravništvo ujudno apelira, da društveni tajniki in tajnice to upoštevajo.—Philip Godina, upravitelj.

Anna P. Krasna:

BEGUNČEK MIRKO

Povest iz vojnih dni

VIII.

Bila sta brez denarja, zato sta se oglašala pri velikih kmetih in pomagala za mal denar z delom na polju, kjerkoli so ju hoteli udinjati za nekaj dni. Vandrala sta proti domu revna in mnogokrat lačna, prav kot sta pred par leti vandrala v tuje kraje.

Ko sta prišla že tako blizu doma, da sta lahko videla v daljavi domače kraje, sta se ustavila in oba zamišljeno gledala pokrajino, po kateri sta ves čas, ko sta bila v begunstvu, tako koprnela.

"Kmalu bova doma, Mirko. Še nekaj ur hoda, pa bova videla, kaj je ostalo od naših domov," je nekam otožno spregovoril Peter.

"To bodo naju gledali ljudje, po kaj sva prišla," je rekel Mirko. "Skoro gotovo je vse podrto in uničeno!"

"Jaz pa sem se spomnil na nekaj drugega sedaj, ko sva že skoro doma," je povzel Peter. "Mirko, ves čas, ko sva bila v begunstvu skupaj, nisva šla niti enkrat v cerkev, velikonočne spovedi nisva že par let opravila. Na vse sva pozabila. Kaj bi rekli ljudje doma, ko bi to vedeli?"

Mirko je pogledal Petru v oči in mu rekel s trpkim glasom:

"Peter, saj je tudi Bog pozabil na naju, kaj zato če sva še midva pozabila nanj! Čemu naj bi bila šla k spovedi?

Ali naj bi pravila duhovniku, kako je naju zeblo in kolikokrat sva bila lačna, da se nama je tema delala pred očmi? Veš kaj bi nama povedal? Da je vse to božja volja in ne smeva godrnjati nad božjo pravičnostjo!"

Peter se je zasmejal: "Oj Mirko, ti si se pa res dosti naučil v mestu, prav tako govoriš kot tisti Fritz, ki so ga zaprli, ker je rekel, da bi rad videl, da bi se vsi vojaki spuntali."

"No, pa so se vendar spuntali, če so prav Fritza zaprli in sedaj jih je lahko sram, ker so se bali šestnajst let starega fanta," je dejal Mirko zmagonosno.

Peter je zmajal z glavo: "Mirko, tudi tebe bodo kdaj zaprli, če boš preveč predrzen in ne boš molčal. Fritz ti je čisto zmešal glavo s svojo propagando—ali kako je že tisto imenoval."

"Nič se ne boj, Peter, bom že pazil, kje bom take stvari govoril; za zdaj pa raje hitiva dalje, da bova prej doma, sit sem še poti in hoje."

"In jaz tudi. Komaj čakam, da bi bilo enkrat konec tega vandranja."

Pozno popoldne sta dospela do Mirkovega doma.

Mirku je skoro zastalo srce, ko je ugledal nekdaj tako prijazno domačijo.

Hišica je bila res srušena od granat, za njegovimi in očetovimi lepimi drevesci skoro ni bilo sledu. Bila so posekana in tista, ki so še ostala, so bila vsa polomljena. Čez vrt je bil skopan strelski jarek. Njiva in travnik sta bila vsa razrita in polna ostankov vojnega materiala. Brv je ležala v potoku poleg razbitega vojaškega voza.

Mirku je bilo grenko pri srcu. Spomnil se je, ko lepo in mirno so tu živeli pred par leti njegovi starši, stara mati in on.

Zdaj pa tako razdejanje! . . .

Vse sta pregledala s Petrom. Šla sta v hišo in precenila, koliko časa bi jima vzelo, da bi za silo popravila vsaj kuhinjo.

Ogledovala sta kose granat, ki so ležali na kuhinjskih tleh in med kamenjem in kosi lesa pri kuhinjskem oknu sta ugledali strto ptičjo kletko.

Mirko jo je potegnil iz podrtije in jo žalostno gledal.

"Kdo ve, kako je poginil moj ubogi kos?" je rekel žalostno ter vrgel kletko na kup kamenja.

Odpravila sta se iz razsute hišice in sta šla k sosedom, da bi kje prenočila.

Sosedje so jima dali večerjo in prenočišče.

Skoro vsi so se že vrnili iz begunstva ter so skušali popraviti vsaj za silo uničena posestva in domove. Mirku niso svetovali, da bi se nastanil s Petrom v napol podrti hišici. Rekli so jima, naj se gresta raje učit kakega rokodelstva, ker sta še mlada.

Tudi Mirko in Peter sta mislila sedaj, ko sta videla, kako je vse uničeno, da bi bilo bolje ukreniti kaj drugega. Vendar sta se hotela prej prepričati, če se je morda vrnil Petrov brat.

Šla sta na Doberdobsko planoto, kjer je bil enkrat Petrov dom. V nemalo Petrovo začudenje in veselje sta tam našla njegovega brata.

Prišel je v domače kraje, da bi zvedel, kaj se je zgodilo s Petrom, odkar ni čul o njem. Oba sta bila silno vesela, da sta se našla. Mirko je bil tudi vesel, da je njegov dobri tovariš našel svojega brata. Ostal je nekaj dni pri njima, potem pa je rekel, da bo šel spet domov.

Peter in brat sta ga hotela ustaviti, toda Mirko je rekel, da bo doma pomagal sosedom, dokler ne dobi kakega dela.

IX.

Z veseljem so ga sosedje sprejeli med se in on jim je pridno pomagal pri popravljanju hiš in čiščenju njiv.

Po nekaj tednih je s pomočjo nekega soseda dobil mizarskega mojstra, ki je bil pri volji vzeti Mirka za mizarskega učenca. Mojster je bival v Gorici in Mirko se je preselil k njemu ter z veseljem oprijel novega dela. S svojo razumnostjo in vljudnostjo se je mojstru in njegovi družini kmalu priljubil. Imeli so ga radi kot bi bil njihov.

Po dolgem času je zdaj Mirko spet imel redno življenje in tega je bil zelo vesel.

Dalj časa je upal, da bo dobil kako pismo od svojega strica iz Amerike, toda ko več mesecev ni dobil nobene vesti o njem, si je mislil, da stric najbrž nič ne ve kaj vse se je med vojno dogodilo pri njih. Misli si morda tudi, da so kje daleč v begunstvu in se znabiti ne bodo več povrnili v uničene kraje. Mogoče je tudi pisal, pa ker na svoja pisma ni dobil odgovora ne piše več.

Mirko tudi ni imel njegovega naslova, da bi mu pisal o vsem, kar se je dogodilo v teh zadnjih par letih. Sprva mu je bilo hudo, ker ni nič slišal o stricu, na tihem je bil upal, da bi šel k njemu. Potem pa ni več mislil na tujo deželo. Zanimalo ga je bolj rokodelstvo, katerega se je z vnemo učil.

Petra in njegovega brata je večkrat videl, ker sta oba delala v mestu pri popravljanju hiš. Hotela sta si zaslužiti nekaj denarja, da bi si potem popravila malo hišico na Doberdobu. Pod jesen je prišel Mirka obiskat neki dober prijatelj njegovega pokojnega očeta.

"Kako si zrastel Mirko," je dejal in mu veselo prožil desnico. "Iskal sem te na tvojem domu, pa so mi sosedje povedali, kje si, pismo imam zate," je rekel in mu dal majhen ovitek.

Mirko je brž odprl pismo. Takoj je uganil, da bo od strica.

(Konec prihodnjič)

O ljudeh, ki garaje pod zemlje

Intervjuji, ki niso bili izvršeni

Kaj pravi star rudar, rudar-pesnik, jamski konj, očividec nesreče, pesnik in številkar:

Star rudar:

Jaz sem nehal, penzijonirali so me, nič več ne bom hodil v jamo. Leščerbo sem odložil, njeno številko sem prepustil drugemu, mlajšemu. Trije sinovi vrtajo pod zemljo, pa je kar dovolj. Kako sem prišel h knapom? Moj ded je bil posestnik, zemlja ga je preživljala. Mojega očeta ni več preživljala zemlja, moral je bliže rudarskemu kraju ter se izučiti za čevljarja. Izgubil je bil domačijo ter postal malo boljši kajžar. Ni mu šlo dobro; sinovi smo morali že med proletariat. Starejši brat je šel v Alzacijo v rudnike, tamkaj v velikih obratih se je izučil in je zdaj paznik v Trbovljah. Jaz sem z 18. letom šel v tukajšnji rudnik in sem delal nad trideset let pod zemljo. Najprej sem vozil hunte (vozičke), potem sem bil učni kopač in kasneje kopač. Takrat sem že natanko vedel, kako leže premogovne plasti in kako treba kopati odkop. In sem kopal celih trideset let. Premog, ki sem ga v vseh letih izkopal jaz sam, bi zadostoval, da bi gorel ogenj pod kotli velikih central več let. Zdaj prejemam pičli penzijon.

A tri sinove bom zapustil v rudniku. Ti mi pripovedujejo, kako je zdaj. Včasi je bilo vse drugače. Bolj domače, bolj lahko je šlo vse od rok. Še zabavno je bilo. Imeli smo nekoč nekega inžinirja, Čeha. Če je le odprl usta, že je rekel: "Pulipa . . . pulipa . . ." sam bogve zakaj in kaj bi to pomenilo. Bil je ves zaljubljen v ravno odsekane rove, eleganco rovov je čislal nad vse. Vedno je pregledoval, ali so stojke (lesene opore v rovih) postavljeno lepo v ravni vrsti. Pa je prišel nekoč s šihtnim mojstrom na mojo "numero" (delovna mesta v rudniku imajo številke), se vstopil k steni rova ter premeril z očmi stojke, bolj v rov pomaknjeni. Ni mu bilo všeč: "Pulipa . . ." je rekel, "pulipa — tamle pri onih dveh stojkah morate za centimeter — pulipa — rov obsekati ter postaviti stojki — pulipa — za 1 cm bolj noter." Komaj sem se zdržal smeha. Za 1 cm naj rov obsekam; za 1 cm vendar ne bom krampa vihtel. Pa sem rekel: "Obsekati premog bo težko, kar pooblaj ga bom za 1 cm." Tedaj se je ujezil: "Pulipa — goldinar globe . . . in vi, šihtmajster, prav tako goldinar globe, ker ste slišali . . . pulipa . . ." — Da, tudi zabave smo imeli nekaj, čeprav si plačal zanjo goldinar . . .

Zdaj prejemam pičli penzijon, čakam, da umrjem in da me z muziko pokopljejo na Zorinovčevem travniku. Če bi bil ostal kmet, bi me pokopali brez muzike, to je res. Toda laže bi me poravnali v krsto, kot pa me bodo poravnali zdaj. Preveč me je skrivilo . . ."

Rudar-pesnik o rudarju:

Tak je njegov dan: težko trpi.
Ves je udan tlačan trpljenju.
Drobi se premog, leščerba gori,
vozički tolčejo v vrvenju.

Večer ga dvigne iz podzemskih jam.
Okusi zrak in polje dahne vanj.
Potem odkleca v temno noč
in ni ga, ki bi vedel zanj.
Leta teko. Poletje gre in zima.
Kot staro drevo se ukrivi —
in le v spočenjanju bledikavih otrok
se dviga in razrašča v vse strani.

(Kurt Kläber.)

Jamski konj:

"Saj sem se že vsega privadil. Izprva, pred petimi leti, ko so me s silo spravili sem doli, sem kar besnel. Ko so me pripeljali do šahta, nisem maral stopiti na dvigalo. S silo so me pahnili in vsega privezali vanj. Še svetiljko so obesili na dvigalo ter nekam pozvonili. Dvigalo se je pogreznilo. Čudim se, kako da nisem potrgal vseh vezi, tako sem se zagnal. Spodaj so me besnega pričakali delavci. Močan kol sta mi dva prislonila na prsi pod vrat, držala kol z obema rokama, eden z leve, drugi z desne strani. Potem so mi odvezali noge. Planil sem in kar nesel sem delavce s seboj po rovu. Ko so me prignali v ta-le podzemski hlev brez lin, so me pustili nekaj dni, da sem se pomiril. Tudi sem bil nekaj dni kar slep. Potem pa sem se privadil vsega. Zdaj vozim ves ponižen hunte, od šahta prazne, k šahtu polne. Osem ur vlačim, osem ur počivam, pa spet osem ur dela . . . te preklete vožnje po teh vegastih rovih. Miren sem, kaj bi. Le eno me draži kadar pripeljajo v jamo svež les. Zadiši mi po travnikih in gozdovih. Takrat me pretepajo, ker postanem trmast, vpležejo me v še daljši vlak — po 15 polnih huntov — in tedaj često klecnem ter gazim po kolenih in vlečem, vlečem — svež smrekov les ali premog. Za vse drugo sem mrtev in delam docela mehanično. Kamor me brcnejo, tja grem. Le starega hlapca imam rad, ki nam pride vsakih 6 ur pokladat mrvo in dajat ovsa ter joče, kadar nam odtrgajo kako kilo ovsa, ter starega paznika. Ta ima v žepu suknjiča vedno velik kos kruha in vedno se postavi k meni tako, da mu ga lahko ukradem. Kar z gobcem grem v njegov natrgani žep in zgrabim kruh. On pa tega menda ne opazi, zmerom me potem še potrepljе po vratu. Le svežega lesa ne maram . . ."

Očividec majhne katastrofe:

" . . . Ali pomnim kako nesrečo? Pred leti, majhna katastrofa. Dva vozača je zasulo, ubilo. Bil sem še začetnik, mlad, hunte sem vozil po upadcu, ki je zdaj že zdavnaj zasut. Začetnik: bele gobe, ki rasto na lesenih oporah v rovu, so me še plašile iz teme. In kadar je v cimprovju (lesene opore, stojke) počilo — sem ves preplašen obstal. V mislih sem že videl, kako ležim razbit na zoprno rjavi nosilnici. Nisem še vedel, da cimprovje radi zemeljskega pritiska stalno poka. Popoln zelenec sem še bil. Pa sem vozil hunte po upadcu. Z mano sta vozila na isti progi še dva, nekoliko starejša fanta. Eden teh je polnil hunt pod napolnjevalnim žlebom. Iz odkopa, ki je ležal nad upadcem, so sipali premog v širok žleb, ki se je iztekal v upadec. Podenj je zapeljal tovariš hunt in odprl zapornico napolnjevalnega žleba. Premog se je usul v hunt. Ko je bil poln, je zapornico zaprl. Toda hunta ni mogel poriniti na tir. Pretežak je bil. Poklical je tovariša, uprla sta se oba. Ni šlo. Z nogami sta se uprla v opore, na katerih je slonel žleb. Opora je popustila, se prelomila kot bilka, žleb je zarežal in iz njega se je usulo za cel vagon premoga ter oba vozača zasulo. Daleč po rovu je zagrmelo. Zaslutili smo nesrečo. Pognal sem svoj hunt do šahta, stekel po šahtu navzgor, s stranskih rovov je prihitelo nekaj rudarjev — ko smo prišli v bližino žleba, smo opazili, da je ves rov zasult in zabit s premogom. Lopate v roke — in začeli smo kot nori odmetavati. Ker je bil rov ozek — služil je le prometu — je bilo ometavanje težko. Dva sta odmetavala s kupa v rov, druga dva sta spet metala dalje, tretji spet dalje — lopate na lopato smo metali. Hiteli smo. Iz nasutega premoga iz premogovne sipe in skal smo slišali bolestno stokanje zasutih kameradov, molče smo garali in odmetavali. Molčali smo ter si nismo upali pogledati drug drugemu v oči. Komaj pa smo zmetali toliko, da smo lahko rotili ponesrečenca: "Malo še potrpita, kmalu vaju rešimo!" se je iznova usulo z vrha. Stokanje je utihnilo kot bi odrezal. Tedaj smo se spogledali za hip. Zaradi groze, ki je šla v nas. In ko smo potem v hitenju še v slepo klicali, naj vztrajata, smo bodrili menda bolj sebe kot onadva. Z vrha pa se je vedno iznova usipalo. Tri ure smo kopali, preden smo prišli do ponesrečencev. Oba sta bila že brez zavesti. Prvega smo našli v klečečem položaju, drugega je pritisnilo ob hunt, glavo mu je stisnilo, da je bila dobesedno ploščata. Premogovna sipa je obema zalila ušesa in usta. Ko smo ju položili na nosilnici, jima je star knap šel s prsti v usta ter izluščil iz njih črno sipo. Ko ju je dvigalo dvignilo na dan, je zdravnik ugotovil pri enemu smrt, drugega pa je skušal z umetnim dihanjem obuditi. Zaman. Čez dva dni so ju pokopali.

Ker je radi zasutega rova bil promet po njem za več ur onemogočen, je bila produkcija tistega dne znatno manjša. Podjetje je bilo oškodovano za več ton.

Od takrat sem preživel še več takih majhnih nesreč. Nekoč je utež v "bremšahtu" zgrabil mojega kamerada ter mu stisnil glavo v tram. Izsekati smo morali tram, da smo ga dobili ven. A vse bolj me je pretresla gornja nesreča; bila je prva, ki sem jo doživel. Tedaj sem prestajal knapovski krst. In ga prestal."

Delavec-pesnik o smrti v šahtu:

Dvesto mož je v jamo odšlo.
Materе zgoraj k šahtu tako.
Dim se iz šihta vali.
Premogovni gozdovi pod zemljo žarijo,
pradivji solnčni ognji gorijo.
Dim se iz šahta vali.
Reševalci so se pod zemljo spustili;
obležali so, niso se več vrnili.
Dim se iz šahta vali.
Goreče žrelo požira svoje žrtve — in preži.
Goreče rove zazidajo, z rovi ljudi . . .
Dim se iz šahta vali.
Dvesto mož je v jamo odšlo.
Materam ob praznih nosilih solze teko.
Dim se iz šahta vali.

(Yerrit Engelke)

Številkar:

". . . Največ premoga producirajo Združene države Severne Amerike (USA): l. 1928—522,623,000 ton; l. 1929: 552,471,000 ton. Potem Angleška: l. 1928—241,283,000 ton, l. 1929—260,838,000 ton. Tudi Nemčija producira precej: 1928—150,861,000 ton, 1929—163,437,000 ton. U. S. A. je producirala premoga februarja l. 1930 41,469,000 ton, aprila 36,967,000 ton.

Produkcija je padla deloma radi ne-sezone, deloma radi krize. Brezposelnost, ki je objela tudi Ameriko, priča o tem. V Angliji podobno: meseca februarja 1930 so producirali 22,066,000 ton, aprila — 20,023,000 ton, junija — 17,225,000 ton. — V Nemčiji februarja 1930 12,168,000 ton, junija — 10,805,000 ton.

Vem, radi bi vedeli, kako je pri nas. V Jugoslaviji producirамo toliko premoga, da bi lahko krili 90% svojih potreb. Toda to produkcijo smo dosegli šele zadnja leta. Leta 1920 smo v vsej državi producirali le 2,870,000 ton premoga, 1929 pa že 5,650,000 ton. V devetih letih je torej narastla produkcija za 100%. Število rudarjev v vseh naših rudnikih? Da, padlo je. Odšlo jih je mnogo v Francijo, Holandsko, Belgijo, Ne pozna se. Zakaj — racionalizacija, obnovitev zaprtih rudnikov itd.! Zdaj je v vsej državi zaposlenih okrog 35,000 rudarjev.

Samo Trboveljska premogokopna družba (TPD) zaposluje ¼ teh rudarjev in proizvaja 1-3 vse premogovne produkcije v državi. Torej je poleg države največji rudniški podjetnik. Ustanovljena je bila 1873. Zdaj meri njeno premogovno območje samo v Dravski banovini 2700 ha.

TPD je producirala l. 1873 — 140,000 ton premoga, l. 1900 — 1,083,000 ton, l. 1913 — 1,300,000 ton, l. 1919 — 925,000 ton, l. 1929 (z 8470 delavci) — 1,958,000 ton.

Rast družbe je v teh številkah najbolj vidna. Leta 1929 je 35,000 rudarjev v vsej državi izkopalo 5,650,000 ton premoga, TPD sama je z 8470 delavci izkopala 1,958,000. Torej so trboveljski rudarji najbolj delavni . . .

Vem, zdaj bi radi vrtali dalje in izpraševali. Toda jaz sem inžinir-uradnik. In komaj začel sem. Povedal sem vam številke, zadovoljite se ž njimi; več vam povedati ne morem. Ne smem. Odpustili bi me. Pa napišite zgoraj namesto inženir — številkar. . . ."

Mile Klopčič, Ljubljana.

Žepni Koledar S. N. P. J.

Izdali smo tudi letos krasni, lepo v črno platno vezani žepni koledar; knjižica obsega 124 strani, nekaj zelo priporočljivega za vsakega človeka. Na rokah jih imamo še par sto. Naročite jih hitro, ker bodo kmalu pošli. Žepni koledar stane samo 25c. Pošljite nam naročilo in priložite 25c v pismo. Naslovite pismo na Prosveto: 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

NAZNANILO

iz upravništva lista Prosveta

Naznanja se, da je cena oglasom za sredino izdaje zvišana. V dnevniku, druge dneve izven sredine izdaje je kakor preje. To velja za člane, društva in druge posameznike.

Najnižja cena za palec prostora v dnevniku izven sredine izdaje je 50c; v sredini izdaji pa $1.00 za enkratno priobčitev. Za oglase se računa po velikosti prostora. Kadar pošljete oglas, napišite vsakej, kateri dan želite, da se vaš oglas priobči in koliko nameravate potratiti.

Vsakej pišite točno in ob pravem času, ako želite imeti dobro postrežbo. Prosimo vas, da to upoštevate.

Philip Godina, upravitelj.

Ali ste že naročili Prosveto ali Mladinski list svojemu prijatelju ali sorodniku v domovino? To je edini dar trajne vrednosti, ki ga za mal denar lahko pošljete svojcem v domovino.

PRAVI PRIJATELJ

V SLABIH ČASIH JE HRANILNA VLOGA V VARNI BANKI

KASPAR AMERICAN STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVE. CHICAGO, ILL.

Tiskarna S. N. P. J.

SPREJEMA VSA

V TISKARSKO OBRT SPADAJOČA DELA

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, nemškem, angleškem jeziku in drugih

VODSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO S.N.P.J. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vodstvo tiskarne. Cene zmerne, unijsko delo prve vrste.

Pišite po informacije na naslov:

S. N. P. J. PRINTERY

2657-59 So. Lawndale Avenue

CHICAGO, ILL.

TAM SE DOBE NA ŽELJO TUDI VSA USTMENA POJASNILA